

Oligarquia, fiscalitat i règim municipal al món urbà de la Catalunya medieval (Cervera entre 1026 i 1430)

Max Turull i Rubinat

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

**OLIGARQUIA, FISCALITAT I REGIM MUNICIPAL AL MON
URBA DE LA CATALUNYA MEDIEVAL (CERVERA ENTRE
1026 I 1430).**

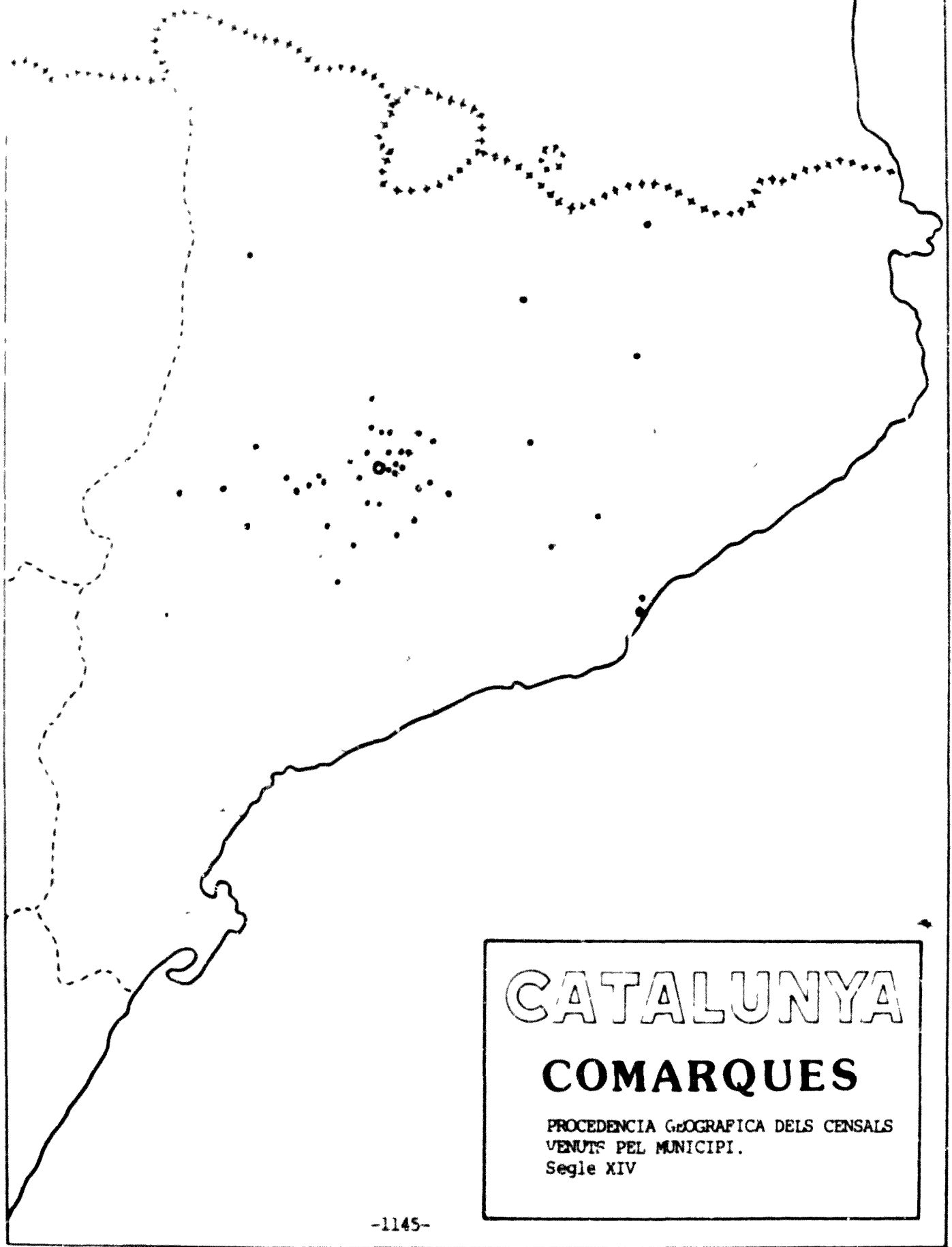
Max TURULL I RUBINAT

**Tesi Doctoral dirigida pel
Dr. Manuel RIU I RIU**

**Departament d'Història Medieval,
Paleografia i Diplomàtica.
Facultat de Geografia i Història**

UNIVERSITAT DE BARCELONA

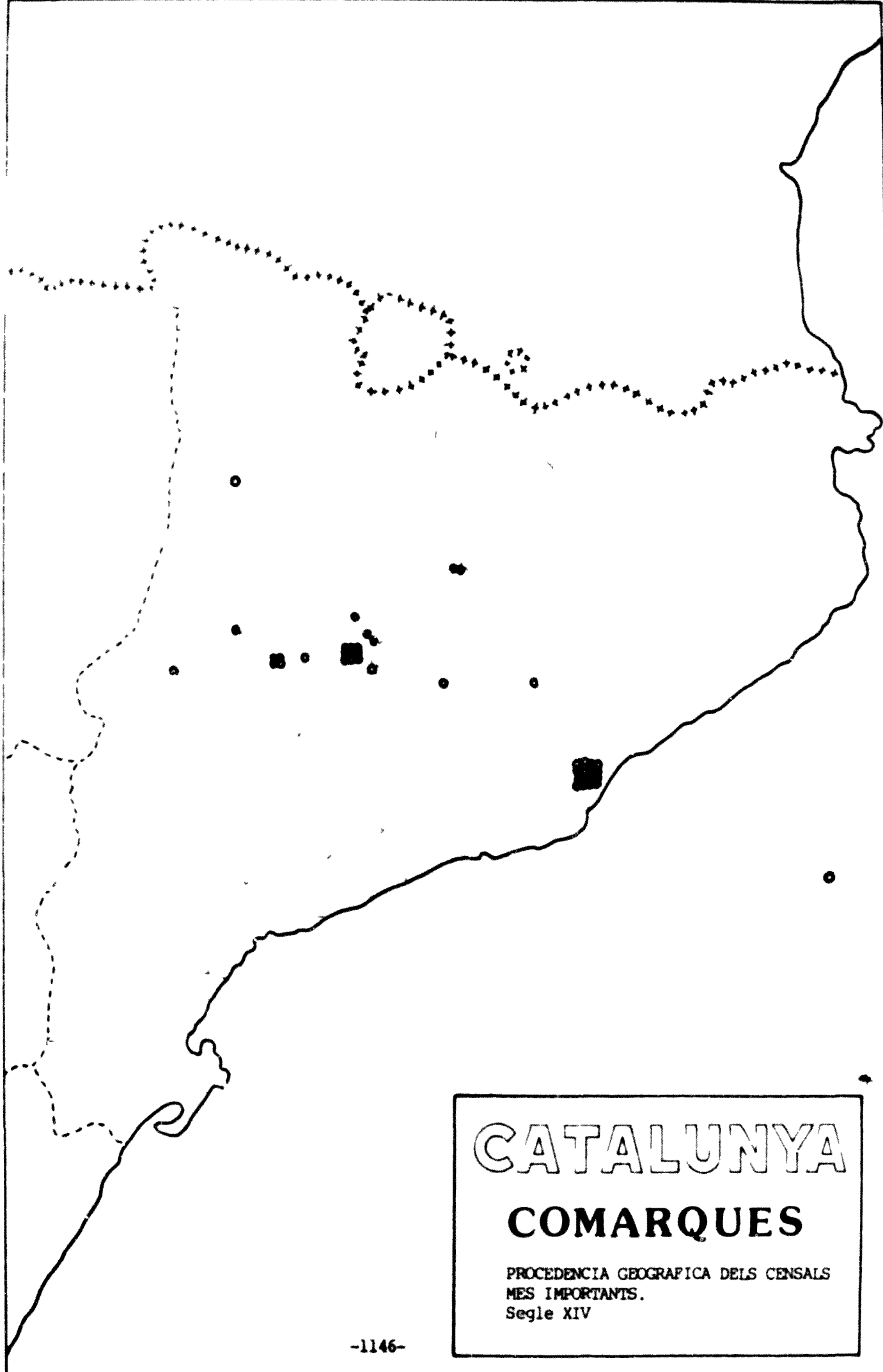
Barcelona, juny de 1989.

CATALUNYA

COMARQUES

PROCEDENCIA GEOGRAFICA DELS CENSALS
VENUTS PEL MUNICIPI.
Segle XIV

CATALUNYA

COMARQUES

PROCEDENCIA GEOGRAFICA DELS CENSALS
MES IMPORTANTS.
Segle XIV

3.3. EL MANIFEST

En referir-nos als orígens i a les disposicions de caràcter general respecte la hisenda municipal, ja vam fer referència al privilegi reial de setembre de 1272 segons el qual Jaume I permet que s'estimin els béns dels veïns amb objecte de procedir a recollectes, tant les destinades al rei com a la universitat (242). Aquesta pràctica de taxar el valor dels béns dels veïns va anar-se perfeccionant al llarg del segle XIV i va constituir allò que anomenem el Manifest. El concepte, documentat a finals del segle XIII (243), com hem vist, recull dos significats: d'una part la pràctica de "manifestar" o expressar els béns que cadascu tenia; i d'una altra, la documentació que en resultava, o Llibres de Manifest. Sembla que el mètode d'anotar els béns, des del segle XIII, havia d'exigir un document explícit en aquest sentit. No obstant, els Llibres del Manifest més antics que s'han conservat daten de 1340, i no es tracta de sèries completes (quatre volums, corresponents a quatre quarts) sinó col·leccions incompletes. Fins 1476 i 1490 no s'ha conservat un Manifest amb totes les estimacions de tots els barris de la vila.

El Manifest, doncs, era un document que manava fer el Consell i que tenia una finalitat estrictament fiscal. Està clar que el Manifest era un instrument, una eina i un suport material i no pas cap mena d'impost o taxa. El Manifest contenia la riquesa moble i immoble dels veïns de Cervera i dels que sense ser-ho hi tenien propietats. Aquestes eren estimades, taxades o avaluades en criteris monetaris, de manera que podia saber-se els béns immobles o mobles d'un veí en quantes lliures i sous estaven taxats. Era sobre aquestes estimacions que s'aplicava un tant cada vegada que calia recollir una talla a la vila. L'estimació dels béns no variava per a cada talla. Allò que sí canviava era el tant que s'hi aplicava. L'any 1378, per exemple, es va reguiar

242 AHCC Pergamins s/n, LP 1272 setembre 3, 7r 7v

243 "Que los pahers de Cervera puxen taxar los veyns de la dita vila après que ab sacrament hauran manifestat sos bens per mes bens que no hauran manifestats" (AHCC Pergamins s/n, LP 1272 setembre 3, 7r 7v)

que en una talla determinada cada lliura de béns mobles pagués 6 sous i 2 diners, mentre que per cada lliura de béns immobles (o siti) estimats es pagarien 3 sous i 1 diner (244). El sistema consistia en que un cop coneguda la quantitat a recollir, aquesta repartició s'havia de dividir proporcionalment entre les quantitats estimades dels béns mobles i dels immobles. Com pot suposar-se, això implicava no només feina a l'hora d'anotar minuciosament tots els béns manifestats, sinó també a l'hora de fer càlculs pertinents.

El Manifest com a document físic, no s'elaborava cada any ni tampoc en funció de cada talla. La seva confecció, òbviament costosa, era irregular. Un mateix Manifest degudament esmenat servia per a uns quants anys, no en va les propietats canviaven de mans, se'n destruïen i se'n generaven de noves. Aquest reaprofitament dels documents explica que alguns d'ells siguin fins i tot difícils de llegir per l'abundància d'esmenes, interliniats i borradors que presenten. A l'AHCC es conserven volums dels manifestos dels anys 1340, 1352, 1355, 1366, 1369, 1371, 1375, 1377, 1378, 1382, 1397, etc (245). No obstant tenim notícies de la intenció d'elaborar-ne d'altres que no consten en aquesta relació de dates. A finals de juliol de 1372 uns quants assistents al Consell expressaven la necessitat de procedir a fer un Manifest nou, aprofitant que calia tallar la questia i que el Manifest vigent oferia deficiències (246). Els paers i consellers de 1377 ja van manar fer el Manifest de cada quarter a la primera sessió de la seva legislatura, i anunciaven als veïns que durant tot el mes de gener podrien haverien d'anunciar el moble, censals i violaris que tenien, la qual cosa, d'altra banda, sembla que estableix ja una distinció entre el que es moble i immoble (247). L'any sobre sembla ser que es tornava a fer un altre manifest. "Item com per pagar los carrechs e les necessitats de la universitat lo Conseyll agues acordat que manifestos fossen fets e que fos feita l^a taylla (...)" (248). El motiu que va empenyer a fer un nou Manifest l'any 1381 resta pal·lès en aquest fragment d'un llibre de Clavaria

"(...) molts singulars de la dita vila havien guanyat e altres perdut e altres comprat e altres venuts, fo acordat que fossen fets

- 244 AHCC Manifest M 1378, 1r
- 245 AHCC Fons Municipal, serie Manifest
- 246 AHCC Consells 1372, 33v
- 247 AHCC Consells 1377, 2r
- 248 AHCC Clavaria 1378, 76v.

manifests per tots los singulars de la dita
vila (...)" (249)

I altres Manifests dels quals no es conserven exemplars són els de 1383, 1388 i 1395. En el segon d'ells s'especificava que es fana un Manifest per a la talla i que tothom hauria de manifestar "per mercaderia o per mercadejar". En aquest Manifest s'hi hauren d'incloure cavalls, muls o mules dels quals hom en pogués treure beneficis. La notícia que tenim de l'agost de 1395 es ben significativa dels problemes que deuria engendrar constantment qualsevol Manifest. Sembla ser que alguns veïns es queixaven que el Manifest vigent estava mai fet i mal repartit, de manera que uns pagaven més que altres. Aquests veïns exortaven als paers "que guarden que negú no port lo feix de l'altre, ans cascú port son feix". El cas és que el Consell decidia de fer manifests nous on tothom pagués pel que tingués, per sou i per liura (250)

És evident que la confecció d'un Manifest era quelcom important i transcendent pels veïns. De la taxació o valoració dels seus béns en depenia el tant que pagarien en totes les talles (amb diversos destinataris) que es "plagarien" no només aquell any, sinó probablement durant més temps. Cal comptar, doncs, que existia un cert nivell de frau. Per aquest motiu estava reguiat que els paers poguessin esmenar la quantitat de béns manifestats o l'ur valoració quan el manifestant els conferia un valor inferior al real. La confecció dels Manifests, en definitiva, deuria anar acompanyada d'un relatiu grau de conflictivitat, particularment en èpoques de crisi quan les talles se succeïen una rera l'altra. Això no obstant, la garantia que el pagament era proporcional havia de tranquil·litzar els més desfavorits. Tenim poques notícies que delatin l'existència de crispació en aquest terreny. Però en canvi si ens consta que l'estatus social afavonia una interpretació diferent de la normativa existent. El cas relatat a la sessió del 26 de setembre de 1332 és força interessant. Feia referència al privilegi recentment atorgat pel rei (cal entendre el de 1331), i més concretament a allò que havien de pagar per contribuir a taxes venials aquells que "ayen iurat si no aver neguns bens siens ni movents". Que algun sector social manifestés sota jurament ser insolvent i no poder contribuir al fisc municipal engendrava dubtes d'interpretació del document en una part del Consell, motiu pel qual proposaven de trametre una comissió al rei per a dilucidar què havien de fer. Però un altre sector del Consell no estava d'acord en enviar cap comissió com la proposada. Per a ells estava molt clar el sentit del Privilegi, i exigien que "segons sa tenor fos observat". Això era "que molt ha, que pach

249 AHCC Claveria 1381, 36v

250 AHCC Claveria 1383, 53r, Consells 1388, 18v, 1395, 2r

moit; qui poch ha, poch pach; e qui res no ha, que no pach res" (251). El problema de la contribució dels més pobres es repetiria més endavant. El 1377 el Consell decidia que aquells que no pagaven segons el Manifest perquè no tenien ni rendes (censals o violaris) ni tampoc béns mobles, també havien de col·laborar en les càrregues de la universitat. En aquestes circumstàncies -i el text reconeix que ocorria en molts casos-, serien els mateixos "talladors" els qui a ull havien de "tallar" la masa d'insolvents (252). El 1358 s'arbitren mesures per tal d'evitar el frau: pèrdua dels béns ocultats (253); i el 1378, "molts de la dita vila en gran dampnatge dels afers de la universitat recusen de fer lur manifest" (254).

El tractament de la documentació revela que no existiren petits problemes constants a l'hora de confeccionar una sèrie. Però la comprensió exacta del funcionament i estructura del Manifest precisa resoldre, com a mínim, dues qüestions claus: qui havia de manifestar? què s'havia de Manifestar?

Pel que fa a la segona pregunta, la resposta és més senzilla i coherent. Calia manifestar la riquesa, ja que era el criteri a partir del qual es distribuïa proporcionalment la càrrega fiscal. La riquesa estava classificada en béns mobles i immobles (moble o siti), o el que és equivalent, per sou i per lliura. De manera que es valoraven els béns materials més menuts (plats, coberts, cadires,...); qualsevol tipus de renda provinent de capital invertit (censals i violaris); préstecs que ha deixat i encara li són deguts; albergs i obradors; qualsevol tipus de terra (alous, vinyes,...); serveis cedits que li remetien algun tipus de guany econòmic (escrivanies, arrendaments,...); quantitats de gra i safrà; herències; i en general qualsevol mena d'ingrés per qualsevol concepte possible (255). Finalment a cada manifest es resumia el total taxat de béns mobles i el total de

251 AHCC Consells 1332-1333, 28v.

252 AHCC Consells 1377, 12r.

253 AHCC Consells 1358, 28r.

254 AHCC Manifest M 1378, 1r.

255 Un exemple de l'abast dels béns taxats ens l'ofereix qualsevol manifest d'algun personatge important. Berenguer de Cardona (AHCC Manifest M 1366, 40bis, 1 i 2). I també Antoni Toldrà, el manifest del qual ja vam publicar a Max TURULL RUBINAT: "Antoni Toldrà (notari del segle XIV) i la Summa Rolandina" Miscel·lània Cerverina VI (Cervera, 1988)

béns immobles (256). De manera que, en definitiva, es valorava tota la riquesa d'un individu, tret dels casos particulars que alguns béns gaudissin de franqueses. És fàcil de trobar exemples on el Consell, necessitat de diners amb urgència, venia censals o violaris francs de questia. En aquests casos el capital invertit d'aquell veí no estaria exposat a contribuir en aquell tribut pel qual havia estat enfranquit (257). En d'altres ocasions la franquesa podia afectar l'acte de manifestar els béns. Això succeïa sobretot en els contractes de veinatge i en els capítols que establia el Consell amb un metge o un mestre per a que s'establissin a la vila (258).

Respecte els subjectes que estaven obligats a pagar la cosa és un xic més complexa. Cap privilegi no especifica com s'ha d'actuar en aquest aspecte, per la qual cosa hem de constatar allò que es dedueix de la pràctica documentada. Primer que res

256 Luis G de VALDEAVELLANO s'ha preocupat d'estudiar el concepte bé moble i immoble (Luis G de VALDEAVELLANO "Bienes muebles e inmuebles en el Derecho español medieval", Cuadernos de Historia de España XI, Buenos Aires, 1949, 105-123). Segons l'autor, la distinció era poc significativa en el dret romà, i considerable l'alta edat mitjana en virtut de la influència germànica. La Recepció -segons VALDEAVELLANO- tan sols va modificar el criteri de classificar els béns. A Las Partidas (II, 17, 1, II, 18, 1, III, 29, 4) el criteri de classificació era la característica de mobilitat i immobilitat dels béns. "Però Las Partidas, inspiradas en el derecho romano, no recogen en su definición el verdadero concepto que de los bienes muebles e inmuebles tuvo el Derecho español medieval". Així els immobles estarien vinculats a la propietat del grup familiar i els mobles a la propietat individual. La classificació de béns mobles i immobles no està gaire clara, i així ho manifestava IGLESIA a partir de la documentació de Sant Cugat (Aquilino IGLESIA FERREIROS "El Cartulario de Sant Cugat del Vallés del "Liber iudiciorum" al "Corpus Iuris Civilis" ", I Seminario de Historia del Derecho y Derecho Privado. Nuevas Técnicas de Investigación, Bellaterra, 1985, 93-176).

257 El cas del notari Antoni Toldrà és un clar exemple. Els seus béns "siti" (immobles) estaven inicialment valorats en 2.117 lliures, 5 sous i 4 diners però "abatuda la franquesa del censal e del violari", passaven a valorar-se en 1.238 lliures i 3 sous. Per tant, els capitals del censal i del violari quedaven exempts de qualsevol càlcul amb finalitats fiscals (AHCC Manifest M 1366, 43 i ss (17) publicat per TURULL "Antoni Toldrà " 51).

258 Vid cap VI. Tret d'aquells casos privilegiats, el Consell safanyà a indicar que res no desgravava, cosa que pretenien alguns prohoms que tenien censals, i draps i mercaderies provinents de penyores (AHCC Consells 1377, 13v).

ens adonem que no coincideix la finalitat per a la qual es confecciona el Manifest, i el mitjà que s'utilitza en el procés. Mentre la finalitat és exclusivament fiscal, implica un recompte i una recollida dels tributs a partir dels focs, la propietat d'aquesta riquesa no és unitària a cada foc. El Dret Civil català medieval reconeixia que la dona que contraïa matrimoni mantenia plenament la propietat dels béns amb els quals havia accedit al matrimoni. Només expressament podien fusionar-se els béns del marit i de l'esposa a través dels capitols matrimonials. Per tant, en una mateixa casa -un foc- calia comptabilitzar d'una banda els béns de la dona, i d'una altra els del marit. Això explica la quantitat de manifestos que inventarien béns d'esposes, tot i que en la transcripció del document hi constés en lloc preeminent el nom de l'home. Però aquesta constatació de dos manifestos en un foc no és ni molt menys generalitzada, s'observa només en alguns casos i no en tots els anys (259). És possible que l'escriu o el notari que anotaven els béns no discriminessin en una mateixa llar quins eren de qui. Apart d'aquesta primera apreciació, cal indicar que un individu pagava tributs a la universitat no només perquè n'era veí, sinó també perquè tenia propietats dins els seus límits. Podem dir que els veïns o ciutadans estaven obligats, en virtut del pacte que regulava la seva situació, a contribuir en les despeses comunes de la vila i en aquestes que la comunitat estava obligada com a col·lectiu. Però també estaven obligats a pagar aquells individus que sense ser veïns de la vila hi tenien propietats. Així, un ciutadà de Lleida que tingues una vinya al terme de Cervera estava obligat a contribuir pel valor de la vinya a la universitat de Cervera, i no amb la de Lleida d'on era veí (260). Comptava, doncs, la ubicació de la riquesa, i no

259 Són nombrosos els casos que els titulars del manifest són dones. Vidues en algun cas, però també solteres i casades. Només per documentar-ho a tall d'exemple, hem iurgat el volum del Manifest de 1378 Montseré i n'han sortit força exemples: "Na Ginera muyller que fou d'en Giner za Sisquella" (16r), "Berthonia fiylla d'en Bertho de Calders" (23r), "Na Oromina fo atrobat" (23v), "sa mare del capellà d' Graells fo atrobat" (24v), "Na Francescha muyller de l'horreut en Bort" (32r), "Guillemona muyller d'en Berenguer de Sentcliment" (35r), "Geraldona muyller d'en Ponz dez Forn" (34v), etc.

260 El mateix cas però a la inversa ens el torna a oferir el notari Antoni Toldrà. La seva esposa Marganda tenia una casa amb alguns estris a Lleida, per les quals propietats sol·licitaven de no ser taxats ja que ells contribuïen per la casa i estris amb la qüestia recaptada per la Paeria de Lleida. "() Marganda muyller sua, manifeste e diu que la dita dona ha en la ciutat de Leyda un alberch lo qual ja questieye en la dita ciutat, e axí requer que no sie taxilat ne per aquell contribuesque, lo qual emperó prese" (AHCC Manifest M-1366,

només la propietat d'aquesta riquesa. D'altra banda, ja hem reproduït un fragment d'aquell privilegi de 1373 segons el qual abandonar el veïnatge no lliurava automàticament de contribuir. En aquests casos calia col·laborar, proporcionalment als béns que hom tenia, amb els deutes que la universitat tenia pendents (261). La introducció al volum del Manifest de M-1378 documenta alguns d'aquells aspectes que podien ocasionar dubtes i aravorir el frau entre els veïns. A propòsit del canvi de domicili, i ampliant les resolucions, els paers i prohoms acordaren el següent:

"(...)que la dita forma e manera sie teriguda e servada en tots aquells qui lurs animes faran o transportaran lurs bens en persones que no contribuesquen ab la universitat, axí que los bens lurs, axí moble com sients, sien estimats e de la quantitat a que muntaran paguen a traure e rehebre los deutes de la dita universitat per moble e per siti per sou e per lliura, segons que faran aquells qui lur domicili transportaran." (262)

Finalment hem de parlar d'aquells carrecs municipals que intervenien en la confecció d'un Manifest. D'una banda, evidentment, els òrgans polítics que decidien la conveniència o no de fer nous Manifests. La tasca tècnica començava per la recepció i anotació dels béns manifestats, de la qual cosa es responsabilitzava l'escrivà de la Paeria (263) que era notari (264). La feina d'anotar els manifestats la cobrava el notari de forma autònoma al salari que rebia com a escrivà de la Paeria. En algun cas ens consta que el notari rebia un tant per cada manifest que anotava (265)

43 i ss (1-7): publicat a TURULL "Antoni Toldrà "

261 AHCC Pergamins s/n, LP 1373 maig 20, 118r-119v.

262 AHCC Manifest M 1378, 1r

263 AHCC Manifest M 1378, 1r

264 L'any 1383 va ser el notari qui va replegar els 654 manifestats de veïns de la vila (AHCC Claveria 1383, 56r-56v) Sobre la coincidència entre escrivà i notari vid V 5 2

265 "Item fem donar e pagar per lo dit nostre claveri a n Bernat dez Canos, notari de la Paeria, per salari a ell pertanyent de reebre (aquesta darrera paraula apareix tatxada al document) sis cents cinquanta quatre manifestats que ha preses ara novellament dels singulars a rao de il diners per manifest que fan en suma e feu ne ell mateix apocha () V ll VIII s." AHCC

La convocatòria dels veïns per a manifestar els béns alguna vegada es va fer mitjançant "albarans", per tant els veïns rebien una convocatòria per escrit (266). Però el més usual deuria ser fer una crida pública i fixar una convocatòria oral i de caràcter general:

"Jaume Martorell, scrivent per raho com legi les crides que's feren per los manifestes que's feren per lo (dia?) XVI e que tothom manifestas tots sos bens" (267).

Les pròrrogues ampliant el termini de dies per a manifestar els béns també deuen ser freqüents, i el mateix individu que havia fet la primera crida pública també s'encarregava de difondre publicament la pròrroga (268).

En general no tenim notícies sobre els individus que intervenien en fer un Manifest fins 1332 amb el primer volum d'actes del Consell, motiu pel qual totes les referències són indirectes, però ens serviran per dibuixar l'organització aproximada d'aquella activitat

En una de les primeres sessions del Consell de 1332 s'elegien "sobrestans dels manifestes a rebre" (269) Cal entendre que aquests quatre individus, junt amb els paers, escoltaven les declaracions dels veïns. Aquesta primera comissió, doncs, la componen quatre prohoms -possiblement un de cada quarter- i quatre paers

La segona comissió constituïda uns mesos més tard la formaven dos prohoms de cada quarter. La seva missió era controlar allò que declaraven els veïns de les persones absents (els primers ho feien en lloc dels darrers). Aquesta segona comissió volia evitar que els ciutadans absents fossin perjudicats amb una declaració inexacta per part d'un veï

Claveria 1383, 56r-56v

266 AHCC Claveria 1383

267 AHCC Claveria 1383, 53r

268 El mateix Jaume Martorell el 1383 cobrava per dues crides "com alargant lo temps dels manifestes de una vegada () e altra com los alargaren del c'gmenge tro al dimecres ()" AHCC Claveria 1383, 56r

269 AHCC Consells 1332-1333, 1r 1v

seu (270). Però de fet, aquests vuit prohoms, anomenats també "sobrestans", serien els qui realment seguiren tot el procés del Manifest, juntament amb els paers, de manera que assumien la suposada funció de la primera comissió constituïda al mateix temps que s'elegien tots els altres càrrecs.

La tasca dels vuit sobrestans no es reduïa al control dels manifestos absents, sinó també al còmput i la suma -amb els paers- de quan s'hauria de pagar per lliura de propietat moble i per lliura de propietat immoble (271). De fet, aquest era el segon pas, que només s'efectuava quan havia algun impost directe a cobrar. Això ja no era confecció del manifest sinó taxació i càlcul d'una talla sobre la base del manifest

Els prohoms o sobrestans elegits -dos per quarter- només podien actuar en el seu propi districte. Amb els paers, podien nomenar d'altres veïns per a que donessin fe que el procés de declaració era legal i correcte

Si aquesta segona comissió i definitiva va constituir-se a començaments de juny, a finals de setembre els paers citaven als vuit sobrestans de la comissió per a que acudissin a comprovar la veracitat del redactat del Manifest. Per això calia comprovar que cada veï seria taxat per allò que tenia, de manera que després, en fer els càlculs proporcionals ningú no pagués ni més ni menys del que li pertocava. Al final de cada declaració escrita havia de constar-hi el total de la suma d'aquell individu, amb distinció de la suma del moble i de la de sòl. Sobre aquestes dues quantitats, resultat de la suma de cadascun dels béns manifestats, s'aplicaria la proporció que en cada moment es determinés per aconseguir un import global total equivalent a una quota o qualsevol altra exacció (272)

Amb afany d'instaurar un control total sobre la veracitat del manifest, a finals d'octubre es va constituir una tercera comissió per vetllar el Manifest dels vuit sobrestans, i evitar així l'autoconfessió (273)

L'última comissió creada per confeccionar el Manifest és de mitjan mes de febrer de 1333. El Consell nomenava dos "bons homes" de cada quarter per a que procurassin persuadir els veïns que encara no havien manifestat. Si aquests retardats no es

- 270 AHCC Consells 1332-1333, 19r
- 271 AHCC Consells 1332-1333, 19bis r
- 272 AHCC Consells 1332-1333, 26v
- 273 AHCC Consells 1332-1333, 31v

deixaven convèncer, aleshores serien aquests dos "bons homes" qui ho farien per ells i segons llur bona consciència (274).

De manera que els primers nomenaments per fer un Manifest són del maig de 1332, i els últims de febrer de 1333.

Una idea del control que es va pretendre ens la dóna una nota de 1377: setze prohoms havien estat inicialment escollits per reconèixer els manifestes; però el Consell posterior decidí de triar-ne setze més per reconèixer a la vegada el treball dels setze primers. El segon grup de controladors era elegit per una comissió formada per un prohoms de cada quarter amb tots el pares (275)

Finalment, un document de 1745 exposava els orígens (no massa remots, però) de la "quistia arbitraria" (276)

"Per la inteligencia de la nova formació del llibre del Manifest, per lo qual se regule lo producte de la Quistia, per estar, en el lo valor de totes les terres i cases de la ciutat y son terme (.) També se a de suposar que en los temps antecedents per la formació del llibre del Manifest nomenave la ciutat pagesos, fusters i mestres de cases experts, que judicaven les cases i medien les terres, y segons sa relació se continuave en dit llibre la estimació que se donave a cada propietat (.)"

El document, del segle XVIII, esmenta la participació d'experts a l'hora de taxar el valor dels bens dels veïns. Aquest element tècnic no ens consta que existís al segle XIV, moment en el qual la taxació requeria en mans d'uns pronoms elegits pel Consell, probablement en virtut de la seva honestedat i honorabilitat. No obstant, no pot rebutjar-se que ja al segle XIV aquests prohoms fossin entesos en allò que havien de taxar. Com a mínim, però, mai no s'explicità

274 AHCC Consells 1332 1333, 53r

275 AHCC Consells 1377, 11v

276 AHCC Fons Municipal, Llibre original de la Quistia de 1745, 1r

3.4. LA TALLA

Al referir-nos als orígens i les disposicions generals respecte la hisenda municipal, i també després en tractar el Manifest, ja hem obert el camí que ens ha de dur a estudiar la talla (277).

La paraula talla no apareix a la documentació de Cervera fins 1323:

"(...) in tallis et taxationibus questiarum comunium, contributionum et aliarum exactionum regalium et vicinalium ville predictae" (278)

Aquesta nota ja contempla un matis que ens ha d'interessar: "tallis et taxationibus". De fet, per definir que és la talla hem de recórrer a d'altres conceptes, com taxar els béns, manifest, i el verb derivat de talla, que és tallar. La talla era una exacció veinal de caràcter extraordinari destinada a suplir la manca de recursos econòmics ordinaris de la hisenda local. Podem dir que era un impost comunal o veinal, tot i que la qualificació d'impost haurà de ser matisada. Tallar una talla, o tallar una quantitat demanada, volia dir rebre de cada veí una quantitat predeterminada de diners. No tots els ciutadans d'un lloc pagaven un tribut idèntic, sinó que es feia amb un criteri de proporcionalitat a la riquesa que hom posseïa. En aquest sentit, abans de replegar els diners dels contribuents, calia decidir quant pagava cadascun, la qual cosa es feia taxant.

277 A més a més de l'utilíssim FAVIER Finance et fiscalité au Bas Moyen Age, un interessant recull sobre l'impost a l'Edat Mitjana, per bé que cap dels articles no es refereix a Catalunya, pot trovar-se a ACTES DU 102 CONGRES NATIONAL DES SOCIÉTÉS SAVANTES Études sur la fiscalité au Moyen Age, Limoges, 1977 (Paris, 1979). Remarquem particularment, Jean FAVIER "Où va l'histoire de l'impôt?", 7-11, Denis MENJOT "La fiscalité royale directe en Castille sous les premiers Trastamare. Remarques sur l'évolution d'une pratique financière dans un cadre urbain (1374-début du XV siècle)", 91-108, Daniele NEIRINK "Les impôts directs communaux à Albi du XIIIe siècle au début du XVe siècle (calcul, composantes, évolution)", 135-150, Yves GRAVA "Fiscalité, organisation de la société et répartition des pouvoirs en Provence Martigues au XIVe siècle", 151-170, Anne Marie HAYEZ "Les gabelles d'Avignon d'Innocent VI à Grégoire XI", 171-207, Louis CAROLUS BARRE "Taille levée sur les habitants de Verberie pour l'équipement d'un franc archer (1466)", 207-220.

278 AHCC Pergamins s/n, LP 1323 octubre 28, 13r-13v

estimant o avaluant els béns mobles i immobles de tothom anotats al llibre del Manifest. Per tant, el procés sencer era el següent: els veïns manifestaven els seus béns, una comissió els taxava o estimava; i a partir d'aquest moment poden tramitar-se tantes talles com fes falta sobre la base sempre, de les taxacions efectuades. La talla, doncs, era el nom genèric d'aquella modalitat de percepció, i tallar era posar-ho a la pràctica o procedir materialment a recollir-lo (279).

Si l'objectiu de taxar els béns dels veïns, anotar-los en un quadern era el de recollir un tribut proporcional a la riquesa, hem de concloure que l'origen de la talla amb aquest o amb un altre nom és tan antic, com a mínim com la capacitat dels paers o jurats d'avaluar les propietats dels seus veïns. Aquest fet succeeix pels volts de 1270.

La capacitat dels paers de Cervera per organitzar un sistema impositiu s'apunta ja en un privilegi de 1249 (280). A Barcelona es expressament reconeguda l'any 1284 al *Recognoverunt Proceres*:

"Encara atorgam lo capitoll que tot ciutadà de Barcelona pacha e meta la part que li pertanyerà en los serveys veynais. E d'asso no sia escusat per raho de nul privilegi" (281).

A Tarrega els orígens d'una organització municipal van estretament lligats a l'elecció de prohoms que només taxaven els béns dels veïns. L'any 1294 el batlle i els paers triaven tres prohoms de cada "ma" amb aquella exclusiva responsabilitat (282). Després aquesta comissió de taxadors era

279. L'estudi de la talla en particular de la hisenda municipal en general l'han estudiat sobretot historiadors francesos. Per la proximitat geogràfica i cultural ens interessen entre d'altres els casos d'Arlotte HIGOUNET NADAL, *Les comptes de la taille et les sources de l'histoire demographique de Perigieux au XIV siècle* (Paris 1965); J. FAVIER, *Finance & Fiscalité au bas moyen age* (Paris 1971), 115-151; i més recentment Albert RICAUDIÈRE, *Saint Flour, ville d'Auvergne au bas moyen age. Etude d'histoire administrative et financière* (Paris 1982), II, 875-894.

280. FONT, *Origenes*, doc. IX, 479-481.

281. *Recognoverunt Proceres*, cap. 87.

282. ACA Reg. Car. 97-190r, *SAPRENT Privilegis de Tarrega*.

35-36

ampliada (283) i elegida per paers i consellers (284) També als costums de Tortosa es reconeixia la possibilitat de "fer comú o comuns" amb aquell mateix criteri expressat de proporcionalitat (285) A Manresa es replegaven talles fruit de la taxació dels béns dels ciutadans com a mínim des de 1311 (286)

En definitiva, podem dir que la practica d'efectuar talles sobre la base de la riquesa estimada era un fet comú en les ciutats catalanes a la baixa edat mitjana

Cap privilegi reial no autoritzava de forma explícita les talles que recollien els municipis S'autoritzava això sí, a taxar els béns i tenir uns ingressos pel comú No en va XAMMAR, jurista català del segle XVI, indicava que les universitats podien imposar talles sense precisar el consentiment del rei, i que aquelles havien de servir la proporció a la riquesa dels tallats (287)

Si estem d'acord doncs que la talla era un ingrés extra al pel municipi i que procedia de la taxació proporcional dels béns dels veïns hem d'assenyalar l'existència de matisos en la percepció d'una talla Podriem fixar una mena de tipologia de talles atenent a criteris diferents al volum de l'import que es recollia a la vigència temporal d'una talla i als subjectes afectats

El primer tipus de la classificació fa referència al volum econòmic És un criteri quantitatiu que es reflexa, de vegades en el nom que rep la talla En aquest apartat podriem parlar de les següents al·lies

283 AHCT Pergamins bossa I 88 LP I 54r SARRET Privilegis de Tarrega 50 51

284 AHCT Pergamins bossa I 41 SARRET Privilegis de Tarrega 52 53

285 Bienvenido OLIVER Historia de Derecho de Catalunya Costumbres de Tortosa IV (Madrid 1881) 17

286 Fide FITA Lo llibre vert doc 57 17 Cit per FONT a administracion financiera de los municipios 137 231

287 "Sane collectar quas vocant talas inter homines ipsos de universitatibus corpore pro necessariis causis potuit semper universitas alisque Regio privilegio imponere aequalitate inter non servata ut quod homines manus maiores plus solvant ut sepius vdi declaratum in officio Magister Rationalis Regi (XAMMAR Civilis Doctrina X 46)

a) la talla normal: s'aplicava un tant que pot considerar-se estandard a l'estimació prèvia dels béns mobles i immobles. Aquest tant estava fixat en 3 diners per a cada lliura de béns mobles taxats, i 1 diner i mig per a cada lliura de siti, o béns immobles (288).

b) la talla doblada: aquesta fórmula, que s'aplicava de manera extraordinària, consistia en duplicar la xifra per la qual s'havien tallat els béns manifestats (289).

c) tall incrementada en un 50%: en lloc de duplicar el que hom havia de pagar (talla doblada), aquest import s'augmentava la meitat. Qui havia de pagar 10, pagaria 15. No es tractava d'aplicar un tant superior, sinó d'augmentar l'estandard que s'havia aplicat (290).

d) talla major o talla grossa no s'especifica en que consisteix aquesta talla ni tampoc si són dues tipologies diferents. No obstant tenim motius per pensar que es tractava d'aplicar un tant superior a l'estandard. En una ocasió ens consta que es va cobrar a raó de 6 sous i 2 diners per lliura de moble (el normal era tres diners), i 3 sous i 1 diner per lliura de siti o immoble (el normal era 2 diners i mig) (291).

Si atenem a la temporalitat de les talles, només hem de distingir entre talles contemporànies o noves i talles passades el cobrament de les quals encara estava pendent. En algun cas es detectava que un individu devia més de 100 lliures en concepte de diverses talles endarrerides. Aquests remanents podien tenir dos orígens: els contribuents particulars, i els plegadors que encara no havien "liquidat" el seu exercici. Possiblement en algun moment donat i l'any 1385 pot servir nos d'exemple coexistien talles velles diferents (més d'una), i diverses talles noves totes originades per motius distints (292).

El tercer criteri per classificar els tipus de talles atenia els subjectes afectats

288	AHCC Claveria 1384 4v Consells 1393 22v
289	AHCC Consells 1373 10v Consells 1384 7v
290	AHCC Consells 1384 7v
291	AHCC Claveria 1378 73v Consells 1373 17v Claveria 1376 48r
292	AHCC Consells 1372 24. Consells 1377 15v Claveria 1385

a) talla parcial: la recollecció afectava només a una part dels veïns. Normalment es referia a un carrer, un raval, etc. ja que es plegaven diners per efectuar un dispendi localitzat a aquella zona concreta (293).

b) talla selectiva: una notícia de 1366 ens indica que es recol·lectaria només entre uns 300 veïns (294). És possible que en aquest cas sols contribuïssin aquells individus que tenien uns béns estimats per damunt d'una quantitat determinada.

c) També tenia caràcter selectiu aquella talla en la qual un determinat nombre de persones havia de contribuir més que els altres. L'any 1388, en una talla destinada a sufragar les despeses ocasionades per anar a visitar al rei i per defensar la universitat d'unes acusacions vesades per un oficial reial, aquells que es veien implicats en les acusacions esmentades pagarien més en la recollecció que s'efectuaria (295).

d) Talles a comunitats en veïnatge. L'exemple més clar és el compromís que s'obtingué amb els representants de "terratinents" de Granyenella per a que contribuïssin en unes quantes "tayles en ferm" (296).

De forma general cal dir que les talles, en tant que exacció veïnal, afectaven tots els membres de la comunitat que gaudien de l'estatut de ciutadania o veïnatge. Ja hem vist com aquell fragment de *Recognoverunt Proceres* expressava clarament que a Barcelona ningú no podia ser excusat d'aquella contribució emparant-se en cap privilegi. La veritat, però, va ser una altra de ben diferent. En una altra ocasió vam indicar que el Consell va ser el primer en oferir franqueses de talla per tal d'atoure habitants a la vila, qualificats o no (297). Aquesta idea que tothom havia de contribuir en les despeses comunes queda palesa en aquest fragment de 1373:

"(...) per traure tots los sensals e violans a que la universitat es tenguda, sie feita una taylla en que tot hom de la universitat sie tallat e tot altre qui bens aia dins la vila

293 A. CC Consells 1332-1333, 101v

294 AHCC Consells 1366, 15v.

295 AHCC Consells 1388, 55v

296 AHCC Consells 1332-1333, 116r

297 Vid VI 1 d'aquest mateix treball

seu collectiu i tallat per zo que la vila
puxe ab acabament exir de tot deute" (298,

De manera que no només contribuïen els ciutadans que, òbviament, tenien béns a la vila, sinó també els qui essent ciutadans d'altres viles o ciutats tenien propietats mòbils o immobles dins els límits de la vila de Cervera. A l'hora de la veritat, com dèiem, existiren franqueses. I no només destinades a atreure pobladors, sinó també atorgades amb no se sap quins criteris. Els paers de 1388 recriminaven els seus antecessors en el càrrec el fet d'haver decretat molts "sobresseiments" (franqueses) amb motiu de la talla del fogatge. Eren tants els exempts, que els magistrats en el càrrec decidiren de convocar els antics per a que justificassin aquella política enfranquidora. Si els sobresseiments eren justos continuaren vigents del contrari aquells veïns beneficiats hauren de pagar per tot el que devien (299). Però a més de les franqueses per atreure personal, i de les justificades i potser arbitràries, n'hi havia de caràcter institucionalitzat. Alguns collectius socials estaven de per si exempts de contribuir en certes talles. L'any 1380 el Consell decidia que es tallessin els béns que posseïen els capellans (300) i el 1385 els tocava el torn als juristes. A partir d'aquest moment, els "savis en dret" serien forçats a pagar les talles, però no totes, sinó sols les de la host (301).

3.4.1. La incidència de les talles dins el sistema financer

Fins ara entre d'altres coses, hem intentat explicar que la talla no era un tribut veïnal que es destinava d'una forma abstracta a un teòric pressupost municipal. Es recollien talles amb un objectiu predestinat, de manera que si coexistien diferents talles això responia a despeses diferents. Això no treu que en algunes circumstàncies no fou el més usual s'aprofités l'avingentesa d'una talla per aconseguir ingressos amb que finançar despeses mitjanament previstes (302).

No és fàcil de confeccionar una relació continuada on hi consti allò que es va recollir cada any en concepte de talla i el percentatge que això suposava dins del pressupost anual. No és

- 298 AHCC Consells 1373 10v
- 299 AHCC Consells 1388 23r
- 300 AHCC Claveria 1380 47v
- 301 AHCC Claveria 1385 60r
- 302 AHCC Consells 1393 24r

fàcil perquè no sempre es va especificar que una determinada partida pressupostària es va aconseguir mitjançant una talla. Podem fer suposicions: és molt probable -però no segur- que ingressos comptabilitzats com a questia tinguessin el seu origen en una talla. La "talla de la questia" va ser una talla molt usual durant bona part del segle XIV. Sigui com sigui, intentarem reproduir aquesta relació d'ingressos per talla amb els advertiments necessaris.

TALLA I QUESTIA COM A FONT
D'INGRESSOS

ANY	TALLA	QUESTIA
1337		40,50%
1355	20%	
1356	49,31%	18,48%
1360	29,74%	
1372	7,16%	
1373		25,01%
1376		18,51%
1378	32,77%	1,01%
1379	17,26%	
1380		14,02%
1381		24,61%
1383	35,97%	
1384	28,04%	
1385	34,99%	1,14%
1389		9,20%

NOTA les xifres expressen percentatges sobre el total d'ingressos

D'aquesta relació en podem deduir algunes coses

- 1 El recurs a la talla va ser vigent i utilitzat al llarg de tot el període que estudiem. El 1385 significava més d'1/3 part dels ingressos del pressupost.
- 2 A més a més de la constància, s'observa també que aquest tribut extraordinari i directe va reportar quantitats considerables a l'erari municipal. Això fou particularment visible l'any 1356, quan gairebé la meitat del pressupost del municipi s'havia recollit per mitjà de la talla.
- 3 És molt probable que les quantitats comptabilitzades com a questia procedeixin també d'alguna o algunes talla(-alles). La questia en si mateixa no era cap tribut que afectés el

ciudadà individualment. La questia la pagava la universitat en tant que ens col·leu i jurídicament reconegut. Era aquesta univèrstat qui després decidia com satisfer l'import a una jerarquia superior. El mitjà més sovint utilitzat per fer-ho va ser la talla. A més, la coincidència entre anys on ens consta l'import de les talles, i altres on aquesta dada no consta en benefici del de questia, ens fa suposar aquesta coincidència financera: el concepte talla, dins el context dels ingressos, s'ha d'interpretar en la majoria de casos com a diners recollits destinats a la questia, però recollits a partir de talles.

3.4.2. Objecte i destí de les talles

Ja hem repetit que la talla rarament es recollia sense conèixer abans el seu destí concret. Per aquest motiu diem que és un ingrés extraordinari. A tall d'exemple, aquests foren alguns dels motius al·legats pel recol·lector d'una talla (303)

- 1333 talla parcial per al carrer de l'hort
- 1356 talla per a redimir la host contra Castella
- 1356 talla per finançar escombrar les cèquies
- 1358 talla per contribuir a l'erari reial per la guerra contra Castella
- 1362 talla per a una obra localitzada
- 1384 talla per a redimir la host contra Castella
- 1388 talla per finançar les obres de tancament de la vila
- 1393 talla per eixugar deutes i finançar despeses fixes (caràcter global)

3.4.3. El procés de confecció d'una talla

La confecció d'una talla va estretament lligat al que ja hem exposat respecte del Manifest. El primer pas era prendre la decisió, política, diríem, de fer una talla. A partir d'aquí es posava en funcionament tot un mecanisme basat en la taxació o estimació dels béns dels veïns en aquells llibres del Manifest, que ja podien estar fets i aprofitats d'altres ocasions, o bé que es confeccionaven de nou. També hem indicat que el Consell elegia certes i determinades persones per a estimar les propietats mobles i immobles. El pas següent ja era diferent i particular per a cada talla. El Consell cercava persones idònies per arreplegar aquella quantitat que pertocava pagar a cada veï. Abans però, ja s'havia calculat era la feina dels talladors, quin tant havia d'aportar cadascú. De manera que hi intervenen dos processos diferents: els sobrestants o talladors calculant i

303 AHCC Conells 1332-1333, 100r; 1356 89r, 26r, 42r; 1358, 41v; 1362, 11r; 1366 15v; 1384, 41v; 1388 52r; 1393, 23v

repartint el total de la talla entre tots els individus amb béns estimats, i els "plegadors" que només s'han d'encarregar de cobrar el que els anteriors estipularen per a cada cas.

El fet de cobrar una talla era una feina mecànica en el sentit que no hi havia cap intervenció política. Aquell que la cobrava -plegar-la, diuen els documents- només havia d'executar allò que ja s'havia decidit. El criteri que va imperar en el Consell a l'hora de decidir qui cobrava una talla era inequívoc: solvència econòmica. Cap text no ens explica directament com es cobrava una talla i quins tractes establia el Consell amb els qui ho feien. Però les referències indirectes que coneixem fan pensar que el Consell exigia del cobrador una seguretat i solvència econòmica. Així el cobrador havia de satisfer una "fermança" quan més alta millor, a manera d'avançar una quantitat d'allò que es recolliria, no era a fons perdut sinó a compte del total de la talla. La vàlua de la fermança que podien oferir els candidats a cobrar una talla tenia decidit el Consell per un o per un altre. Sovint els paers es queixaren que algunes talles no s'havien cobrat en la seva totalitat, i que la migradesa de les fermances inicials no permetia al Consell d'ingressar tot allò que tenia previst (304)

L'activitat de cobrar una talla reportava un benefici econòmic a aquella persona que havia adquirit aquest dret. Aquesta remuneració o benefici no sempre va tenir una mateixa forma. L'any 1356, per exemple, el Consell arrendava el cobrament de la talla. Ho oferia a qui realitzés el servei a un preu més baix, sempre i quan, però, els candidats diposessin seguretats i fermances adequades (305). En alguna altra ocasió el Consell pagava un salari fixe al "cullidor" de la talla, de manera que el cobrament efectuava més directament el municipi (306). Un altre sistema era el de cobrar una comissió proporcional al que es "plegava", en aquest sentit l'any 1388 s'augmentava la comissió per al tallador de 3 a 4 sous per lliura cobrada (307). Amb tot, no era estrany que el Consell no trobés persones adequades per cobrar les talles. Els qui hi pretenien de fer un petit negoci no tenien els diners suficients per oferir garanties. Els qui sí tenien aquest capital no consideraven que "plegar" una talla els pogués reportar gran cosa. I així deuria ser a jutjar per les contínues referències a talles velles que es van quedar a mig cobrar. En un cas, a finals de 1379, el responsable de "plegar" la talla va demanar la presència dels paers a l'acte de cobrament

304 AHCC Consells 1372, 14r-18v, 1393, 29v

305 AHCC Consells 1356, 26r, 1393, 23v

306 AHCC Consells 1356, 89r

307 AHCC Consells 1388, 58v

per intentar, així, convèncer aquells que es resistien a pagar (308).

Molt sovint els "plegadors" de talles eren personatges anònims, de qui no coneixem gairebé res. Només excepcionalment en tenim referències que ens indiquin quelcom. L'any 1379, per exemple, el Consell autoritzava que fos un "porter" o delegat del rei qui cobrés una talla a Cervera que anava destinada a pagar la questia (309). L'any 1384 s'oferia a cobrar la talla Galceran de Banys, que a la vegada era sots-batlle a la vila. El Consell ho acceptava com a últim recurs, però abans exhauriria d'altres possibilitats (310).

Allò que no està prou clar és com cobraven les tailes els "cullidors": anaven casa per casa? o bé tenien uns punts fixos a cada quarter als quals calia dirigir-se per pagar? L'any 1358 s'esmenta que cadascú haurà de pagar allò que li era tallat "en les taules dels mercaders de cada quarter" (311); d'altra banda, demanar la companyia dels paers per cobrar-la sembla insinuar visites a les cases

Els diners que s'anaven replegant de les talles que es cobraven es donaven al clavarí. No era necessari donar-li-ho tot en un paquet, sinó que el funcionari municipal anava rebent les quantitats, parcials, que s'anaven recollint

Finalment, els oidors de comptes fiscalitzaven i revisaven les talles que s'havien cobrat i si els "cullidors" havien pagat tot allò que s'havia calculat. Pere Tordera, per posar un cas, devia 61 lliures de dues talles que havia cobrat amb anterioritat a 1384, quantitat que era reclamada pels paers després de la revisió dels oidors de comptes (312)

3.4.4. Les comissions de talladors

Com ja hem indicat, la documentació no és molt rica a l'hora d'anunciar qui cobrava una talla. En canvi hem pogut resseguir amb força detall quins van ser els individus que van ser elegits pel Consell per a calcular en base al Manifest allò que pagaria cada veí en una talla determinada. Teòricament

- 308 AHCC Consells 1379, 53v
- 309 AHCC Consells 1379, 24r
- 310 AHCC Consells 1384, 11r
- 311 AHCC Consells 1358, 46r
- 312 AHCC Consells 1384, 18v

aquesta feina també havia de ser "mecànica", en el sentit que només s'havia d'aplicar un tant a la xifra que expressava el valor dels béns taxats. Calia, en definitiva, fer càlculs i aplicar un barem. Això no obstant, aquesta era la comissió que, fet i fet, ultimava el que pagaven els veïns. Per tant, els talladors eren el pas que hi havia entre la confecció del Manifest (competència directa dels paers, notari i/o escrivà), i els col·lectors "mecànics" de la talla. Els talladors normalment només calculaven el que pertocava pagar a cadascú, ells no estimaven els béns dels veïns.

Ara ens fixarem en qui va formar aquestes comissions, i que se'n pot deduir de llur composició.

Les comissions completes de talladors foren les següents (313)

Any	membres comissió	currículum polític i institucional	càrrecs en curia	legis social	origen
1356	Bernat de FOIX	PPPPFPCChhhh	Ph		mercader
	Joan COLTELER	Chh	Ph		-
	Arnau de MECINA	PPPPPPPCChhhhhh	Ph		notari
	Bereng de VERGOS	PPPPCChh	Ph		mercader
	Bereng de CARDONA	PPPPPCChhhhhh	Ph		notari
	Bernat de BRU	hh	Ph		mercader
	Borraç de LLORAC	PCChh	Ph		-
Francesc dels ARCS	PPPPhhh	Ph		-	
1356	Jaume MOIXO	PPChhhhhh	Ph		mercader
	Francesc CASES	Chhhh	Ph		apotecari
	Jaume MIRO	PPPPChhhhhh	Ph		mercader
	Tomas VILAGRASA	PCCh	Ph		-
	Guillem MOROS	PCChh	Ph		mercader
	Guillem TALLADA	PCChh	Ph		mercader
	Nicolau GUIOT	Ch	Ph		-
Francesc REVERDIT	Ch	Ph		-	
1358	Guillem MAJOR	h	>C		-
	Bereng CASTELLTORRE	PPPPCCChhhh	Ph		mercader
	Ramon SERRA	PPPPCCChhhh	>C		mercader
	Ramon MANRESA	h	Ph		mercader
	Ramon MARTI	PCCh	>C		mercader
	Pere de PhAT	Ch	Ph		mercader
	Jaume MIRO	(vid 1356)	(Ph)		(mercader)

313 AHCC Consells 1356, 29r, 42r, 1358, 41v, 1366, 15v, 10v, 1377, 35v, 1384, 41v, 5r, 1388, 52r

	Jaume MOIXO	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
1366	Bereng. GILABERT	PPPPCChhh	->C	jurista
	Bernat MANRESA	PPCCChhhh	Ph	mercader
	Pere VERGOS (més dies)	PPCCCCChhhh	Ph	mercader
	Mateu BONJOC	PPPCChhhh	Ph	jurista
	Jaume MOIXO	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
	Ramond'AVINYO	PPPPCChhhh	Ph	-
	Pere de PhAT	(vid. 1358)	->(C)	(mercader)
	Ferran COSCH	-	Ph	-
	-i els paers-		=>P	
1366	Pere de VERGOS	(vid. 1366)	(Ph)	(mercader)
	Pere de PhAT	(vid. 1358)	>(C)	(mercader)
	Jaume MOIXO	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
	Bernardo MANRESA	h	Ph	mercader
1377	Andreu CAVALERA	PPChhhh	Ph	mercader
	Dalmau sa CIRERA	PCC	->C	-
	Guillem PUJALT	PPPPCCCh	>C	mercader
	Guillem TALAVERA	CCChh	Ph	mercader
	Pere SANTGENIS	PPCCChh	>C	sastre
	Pere de PRAT	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
	Pere TALLADA	Ph	Ph	merc/juri
	Ramon DAN	PPPPCCh	>C	curater
1384	Antoni VILAR	Phhh	Ph	mercader
	Pere MONTREAL	PPPPCChh	Ph	notari
	Ramon VILAPLANA	PPCCC	>C	notari
	Jaume BERGA	Phh	>C	apotecari
	Francesc BABORES	Phh	Ph	-
	Pere BRUNET	Phhh	Ph	notari
	Ramon PERE	PPPCChhhh	Ph	mercader
	Pere SANTGENIS	(vid. 1377)	(Ph)	(sastre)
	Jaume MIRO	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
	Pere SANTGENIS	(vid. 1377)	(Ph)	(sastre)
	Bernat MARTI	C	>C	
1384	Guillem LAMBART	PPChhhhh	>C	mercader
	Bernat de FOIX	(vid. 1356)	(Ph)	(mercader)
	Pere VERGOS	(vid. 1366)	>(C)	(mercader)
	Ramon SERRA	(vid. 1358)	(Ph)	(mercader)
	[] CARDONA	?		-
	Pere SANTGENIS	(vid. 1377)	(Ph)	(sastre)
	Joan MOIXO	PCh	Ph	
	Ramon d'AVINYO	(vid. 1366)	>(C)	
1388	Pere GILABERT	PPPCChhh	Ph	
	Antoni VILAR	(vid. 1384)	(Ph)	(mercader)
	Mateu BONJOC	(vid. 1366)	(Ph)	(notari)
	Ramon SERRA	(vid. 1358)	(Ph)	(mercader)
	Antoni TOLDRA	PPPPCChhhh	Ph	notari

Bereng. CARDONA	PPPPCChhhhhh(vid. (Ph)	(notari)
	1356)	
Arnau RIUDOVELLE	SPPPPCCCCChh	Ph mercader
Jaume MIRO	vid. (1356)	(Ph) (mercader)
-i els paers-		=>P

P Paer
 C Conseller
 h prohom amb càrrecs dins del Consell
 Ph prohom la legislatura en curs

NOTA: El nombre de vegades que es repeteixen les inicials "P", "C" i "h" una al costat de l'altra indiquen les ocasions que cada individu va ocupar aquell càrrec concret en el Consell al llarg del nostre període.

D'aquesta relació de membres de la majoria de comissions de talladors, en podem deduir el següent

1 Les comissions de talladors acostumaven tenir una composició regular de vuit membres. Això fa que pensem que l'elecció del Consell seguia un criteri territorial, triant-se igual número de membres per cada quarter (314). Aquest criteri de circumscripcions o demarcacions urbanes també s'utilitzava en l'elecció que calia efectuar, sempre en detriment del criteri social que buscava proporcionalitat entre les tres "mans" (315). Quan la comissió no va tenir vuit membres, estava composta per un número múltiple de quatre, de tal manera que es facilités la representació dels quatre quarts. És el cas de 1366 (quatre membres) i 1384 (consten onze, però deuen ser dotze). Aquesta elecció per quarts no s'especifica qui la duria a terme concretament. El cas és que era possible que no totes les mans o grups socials estessin representats, amb la qual cosa no hi havia prou garanties d'imparcialitat a l'hora de valorar els béns dels veïns.

2 Si la composició numèrica i el criteri de representació semblen clars, la composició institucional en canvi, es aleatòria. No hi ha cap regularitat o normativa respecte la

314 La comissió de la talla per redimir la just a finals de 1384 estava formada, explícitament, per tres membres de cada quarter (AHCC Consells 1384, 41v)

315 Sembla ser que l'elecció per "mans" fou la més usual (FONT "Organos y funcionarios " 264-265

presència de paers, consellers o prohoms La participació d'aquests dos últims cossos és la següent:

any	total membres	% prohoms	% consellers
1356	8	100	0
1356	8	100	0
1358	8	62	37
1366	8	75	25
1366	4	75	25
1377	8	50	50
1384	11	73	27
1384	8	57	42
1388	8	100	0

3 Tot i el caràcter aleatori de la composició institucional, és fàcil de veure que la comissió de talladors la integren sobretot prohoms que no ostenten cap càrrec polític en la legislatura vigent. Podem dir, que el Consell encarrega la confecció de la talla a una comissió externa a la institució, la qual cosa no vol dir que n'estigui desvinculada. Tret de 1388, podria dir-se que a mesura que avança el temps els consellers s'integren, tímidament, a les comissions de talladors.

4 Pel que fa als paers, no hem d'entendre que per defecte en la menció formin part de la comissió, sinó que quan hi participen es fa constar expressament. Només en tres ocasions s'explicita que els paers s'afegiran a la comissió elegida per calcular la talla (316).

5 Si el fet de ser prohom o conseller no sembla determinar totalment la composició de la comissió, caldrà cercar un altre criteri que doni lògica a la composició dels talladors. No necessàriament una tasca tan compromesa com la de fer el repartiment de les càrregues fiscals es deixava en mans dels més idonis.

6 Sòcio-professionalment, el total de talladors es reparteix així (Pere TALLADA doblement comptabilitzat)

mercaders	44,8%
notaris/juristes	18,3%
apotecaris	4,0%
hosteler	2,0%
sastre	2,0%
curater	2,0%
ofici desconegut	28,5%
TOTAL	101,6%

316 AHCC Consell 1356 23r 1366 15v 1388 52r

Són els mercaders i els notaris/juristes els col·lectius més adients? Els primers acostumats a tractar amb béns, mercaderies, i diner; els segons com a personatges "cultivats", entesos en legalitats i amb el suposat sentit d'equitat. Però aquesta composició sòcio-professional es insuficient per explicar-nos amb quin criteri s'elegien els membres de la comissió.

7. El criteri sòcio-professional es complementa amb l'anàlisi del "curriculum" polític-institucional dels talladors. Probablement és aquest el factor determinant a l'hora d'escollir qui calcularà el que ha de pagar cada veí.

La relació de les comissions de talladors amb els seus membres evidencia que la majoria tenien un passat -o un futur- polític força nodrit. És corrent, com pot veure's, de trobar talladors que han estat -o bé estaran- paers, consellers, o prohoms amb un considerable nombre de responsabilitats i actuant en un altre considerable nombre de legislatures. Molts dels individus més influents directament en la institució, pertanyen un moment o altre a alguna comissió de talladors. Només per recordar els casos més evidents podem citar Bernat de Foix, Arnau de Mecina, Berenguer de Vergós, Berenguer de Cardona, Jaume Miró, Berenguer de Castelitort, Ramon Serra, Berenguer Gilabert, Bernat de Manresa, Pere de Vergós, Mateu Bonjoc, Ramon d'Avinyó, Guillem Pujalt, Ramon Dan, Pere Monteral, Ramon Pere, Antoni Toldrà, Arnau de Riudovelles, etc

8. En definitiva, doncs, pot dir-se que la comissió de talladors estava ocupada normalment pels prohoms més influents políticament en el Consell, la qual cosa demostra que la feina de fer una talla esdevenia un acte polític en absolut intrascendent. Aquesta prepotència política es traduia socialment en la classe dels mercaders i notaris/juristes

9. Pel que fa a la dinàmica interna del Consell pot deduir-se que els paers-consellers vigents una legislatura elegien ex-paers, ex-consellers, i també "pre-paers" i "pre-consellers", de manera que resultava fàcil tornar-se els favors d'elecció, quan l'elegit uns anys després esdevenia elector

10. No tenim suficients elements per jutjar si els membres de les comissions de talladors podien accedir al càrrec en anys consecutius. En tot cas el 1366 hem vist, com a mínim, que dins d'una mateixa legislatura podien pertànyer a més d'una comissió talladora

3.4.5. Repercussió social de les talles

La veritat és que la documentació de caràcter municipal -pública i oficial-, no és la més idònia per constatar l'existència d'oposició al cobrament de talles municipals. Això no obstant, alguna referència aïllada ens fa pensar que aquella va existir.

El febrer de 1372 el Consell projectava una nova talla, i feia saber que caldria confeccionar-la "ab menys dan puxen dels singulars" (317). De fet, aquest projecte de nova talla per tal d'eixugar els deutes de l'exercici anterior i afrontar unes despeses imminents, ja comptava amb oposició dins del mateix Consell (318). Sens dubte cal relacionar aquestes breus notícies oposant-se a una talla, amb referències contingudes dins del mateix volum de clavera de 1372: processó pels morts de pestilència (319), oració per les morts (320), etc. Els brots continus de pesta d'ençà de 1349, i les males collites empobrien la població que cada vegada era més sensible als tributs que el municipi cobrava, be per les seves despeses, bé per les exigències del rei.

Una referència de 1376 corrobora precisament aquesta relació entre pobresa i cobrament de talles "() que per lo temps que era inopinable per la gran carestia que era, no podien haver moneda per via de taylles ne en altra manera (..)" (321). I el 1379 una altra vegada els veïns es neguen a pagar talles i cal forçar-los (322). L'estiu de 1388 tornem a documentar les queixes de la població perquè hi havia massa talles (323).

- 317 AHCC Consells 1372, 14r
- 318 AHCC Consells 1372, 15v
- 319 AHCC Clavera 1372, 37r
- 320 AHCC Clavera 1372, 16r
- 321 AHCC Clavera 1376, 79r
- 322 AHCC Clavera 1379, 10v
- 323 AHCC Consells 1388, 58r

3.5 QUESTIA

La questia era aquell tribut en moneda o en espècie que el senyor feudal cobrava dels seus vassalls. Amb el temps el Monarca va mantenir aquesta pràctica i va continuar cobrant tribut en diners als seus sotmesos. L'origen de la questia, però, encara està per estudiar de forma exhaustiva. El cert és que al segle XIII els reis de la Corona d'Aragó van cobrar questies a les ciutats i llocs catalans que estaven sota la seva jurisdicció. Amb més possibilitats de ser estudiada la questia del segle XIV, el caràcter ordinari o extraordinari d'aquest tribut reial és un altre punt que permet la polèmica

KLUPFFEL, quan va estudiar l'organització político-administrativa de la Corona d'Aragó al segle XIII, va considerar la questia com un tribut que el rei determinava de forma arbitrària i en absolut regular. Segons aquesta concepció la questia seria un tribut reial extraordinari (324). Darrerament Mre Teresa FERRER i MALLOL també s'hi ha referit en tractar el patrimoni reial a la Corona d'Aragó al segle XIV. Segons l'autora la questia era una contribució ordinària de caràcter local, igual com ho era la peita i la cena, mentre que les contribucions extraordinàries eren les toltes, forces, talles, collectes i els subsidis per a les empreses dels reis (325). Aquesta regulantat resta ben palesa en la documentació d'origen municipal des de començaments del segle XIV, però no es tan evident la segona meitat del segle XIII.

La questia, d'altra banda, era cobrada a les viles i ciutats com a ens collectius. Els respectius municipis, més o menys evolucionats institucionalment, es preocupaven de plegar-la entre els seus habitants.

La primera referència que coneixem de la questia a Cervera data de 1270, i sembla indicar que el tribut ja es cobrava amb anterioritat a aquesta data. El privilegi concedit per Jaume II l'11 de març de 1270 disposava que tots els veïns de la vila havien de col·laborar en el pagament de questies o altres serveis sol·licitats pel monarca, i fins i tot aquells que tenien castells fora la vila i estaven disposats a abandonar el

324 L. KLUPFFEL "El Règim de la confederació catalano-aragonesa a finals del segle XIII" *Revista Jurídica de Catalunya* (Barcelona, 1930), 99-100.

325 Maria Teresa FERRER i MALLOL "El patrimoni reial i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV" *AEM* VII (Barcelona, 1970-1971), 361-362.

veïnatge. A més a més de la possibilitat de taxar els béns dels veïns, el privilegi contemplava que el rei o els seus enviats es desentendrien de la percepció directa dels tributs si els prohoms de la universitat es preocupaven de rebre'ls i tramitar-los al rei (326). De manera que la questia ja era cobrada pel rei directament, i ara només es traspassava aquesta responsabilitat a aquella institució municipal que s'estava gestionant. L'impuls que Jaume II va donar a l'organització dels municipis manifesta en aquest cas una aplicació clara i eficaç. L'existència d'un òrgan de "govern" o administració permetia al rei de delegar-li certes funcions que abans havia de resoldre directament amb els seus funcionaris.

El mateix privilegi conté una expressió que podria fer pensar sobre la regularitat i arbitranetat de la questia de finals del XIII

"() quod quodcumque et quotienscumque nos vel nostri questia vel aliud aliquod servicium a vobis habere voluerimus teneantur vos iurare et ponere partem suam in eadem questia seu alio servicio omnes vicini eiusdem ville (...)"

El rei podrà cobrar i exigir questia sempre que ho consideri convenient, però la distinció entre "questie vel aliquod servicium" insinua un tribut tradicional i ben identificat

Mes tard, el 28 d'octubre de 1323 el mateix rei Jaume concedia un altre privilegi en el qual insistia que les talles de les questies, i d'altres exaccions, s'havien de fer proporcionalment a la riquesa de cadascu (327). El document no afegeix cap altre matis respecte les característiques de la questia, tret de confirmar que el pagament dels veïns era diferenciat i que la recepció anava totalment a càrrec del municipi. Aquests mateixos principis de proporcionalitat en el pagament de questies es repeten de nou el 1331 (328).

El problema de la irregularitat o arbitranetat de la questia de començaments del segle XIV l'ha abordat Manuel SANCHEZ MARTINEZ durant el període 1329-1334. Després d'anàlitzar les questies i els subsidis que les ciutats catalanes de jurisdicció

326 AHCC Pergamins s/n, LP 1270 març 11 7r

327 AHCC Pergamins s/n, LP 1323 octubre 28 13r 13v

328 AHCC Pergamins 29, 1331 setembre 13 LP 1331 seteml re 10, 21v 23v. Publicat per CANELA, TURULL "Tres pergamins "

reial van pagar al rei per motiu de la croada granadina, SANCHEZ afirma "(...) que el subsidio solicitado en Cataluña entre 1329 y 1334 para la cruzada granadina, a pesar del motivo por el que se pide, no es en si de caracter extraordinario, primero porque solo se percibe en el ámbito del dominio real; y segundo, porque no es excepcional, ni en su frecuencia ni en el volumen de su producto, lo cual coincide con las cantidades que habitualmente el rey recibe como questia" (329). El cas és que el monarca rebia anualment una quantitat semblant de diners de les ciutats i viles catalanes; ara ho feia en concepte d'un matrimoni, ara una campanya militar, ara una coronació, etc. i quan no s'indicava cap motiu concret s'adduïa al concepte de la questia. Però l'equalitat de les peticions -tot i que amb motius diferents-, i la regularitat de les quantitats, permet afirmar a SANCHEZ que la questia fou un tribut reial, ordinari i regular.

Aquesta institucionalització i regularització de la questia com un tribut que el rei tenia dret a cobrar anualment ja s'havia donat, doncs, a començaments del segle XIV. En alguns moments coincidia el pagament d'una questia i un subsidi destinat a una empresa militar. L'any 1337, fora ja del camp cronològic estudiat per SANCHEZ, ens serveix d'exemple. En aquella ocasió la vila de Cervera havia de pagar la primera meitat dels 88.000 sous amb que s'havia compromés durant dos anys, destinats, es deia, a la guerra amb el rei del Marroc. Els 44.000 sous de cada un dels dos anys ja havien sofert la remissió o rebaixa de costum en aquests casos, ja que la suma inicial anual era de 54.000 s. Aquesta xifra s'allunya molt del que era habitual cobrar de questia, que aleshores voltava els 18.000 sous. Doncs al mateix temps que el rei demanava una ajuda extraordinària per la dita guerra, la questia d'aquell any 1337 es fixava (no sabem si amb remissió o sense) en 24.000 s., també "per ajuda de la guerra del rey del Marrochs" (330). En aquest cas, la questia com a percepció ordinària també es destinava a l'esmentada empresa militar, igual que el subsidi extraordinari que s'havia sol·licitat.

La questia, en el cas de Cervera, era un tribut reial que no obstant això va tenir diversos destins al llarg del segle XIV. Els buits en la cronologia de la documentació no ens permetran de fixar amb exactitud quan va passar d'unes mans a unes altres. En principi el receptor, beneficiari i propietari de la questia era el rei. Però a partir de 1373 es la duquesa -no el Duc- qui sol·licita la questia al municipi. El Duc, l'Infant Joan, no es menciona com a receptor de la questia fins 1370, tot i que el 1373 els síndics de la vila s'adreçaven al rei i al Duc

329 SANCHEZ MARTINEZ "Questie y subsidios", 38.

330 Questia de 1337 AHCC Claveria 1337 12r Subsidi especial AHCC Claveria 1337, 61r

per tal de reduir i pactar la quantitat de questia que havien de pagar (331). Fins 1379, doncs, la questia era propietat de la família reial, no sabem exactament si la propietat continuava en mans del rei o bé s'havia traspassat al Duc. No obstant, tot sembla indicar que era el Duc qui tenia la propietat del la questia, i no precisament, com veurem, d'ençà de 1353, quan es va erigir el Comtat de Cervera el titular del qual era l'infant Joan, també Duc de Girona (332). El novembre de 1379 el Consell confiava a Joan Janer els tràmits per a que la universitat comprés la questia al Duc (333). Però l'any sobre, el 1380, ens consta que el Duc, i no el Rei, havia fet "concessió i venda" de la questia no a la universitat sinó al noble Joan Janer (334). En endavant la universitat pagaria totes les questies a aquest cavaller o als seus descendents, i la documentació posterior ratifica aquesta "compra". La universitat i Janer pactaran quina quantitat de questia s'hauria de pagar cada any, i Janer sempre n'és el beneficiari (335).

El pas de la questia "reial" a la questia privatitzada va perjudicar la universitat, que veia restringir el marge de maniobrabilitat a l'hora de pactar la quantitat a pagar. Joan Janer sembla que a finals del segle XIV "escanyava" massa el municipi, fins a tal punt que el rei va intercedir a favor de la universitat. Joan I el 1394 des de València, adreçava una lletra a Joan Janer assabentat que cobrava "questa fort excessiva, e aquella en una paga, contra forma e usança acostumada". El rei manava a Janer que per a evitar "despoblació e destrucció de la dita vila (...), no agreujets aquells (habitants de Cervera) en manera excessiva" (336). El perjudici derivat d'aital privatització afectava la pròpia quantitat de questia i la forma de pagar-la. I indirectament es reconeixia que el pagament de l'impost tenia una forta incidència entre els veïns de la universitat, tant que podia col·laborar a la despoblació i destrucció de la vila.

La universitat de Cervera, però, acabaria aconseguint el domini útil (el rei n'era el senyor directe i propietari) de

331 AHCC Claveria 1373, 28r; Consells 1373, 29r; Claveria 1379, 66v

332 AHCC LP 1353 juliol 15, 55r-58v

333 AHCC Consells 1379, 51r

334 AHCC Claveria 1380, 107v

335 AHCC Claveria 1381, 24r, Consells 1388 20v, 1393, 22v

336 AHCC Thesaurus 63v Questa de Joan Janer

la questia l'any 1546. Un document de 1745 es refereix així a la questia:

"Origen de la quistia arbitrària de que es propietaria la ciutat de Cervera Se a de suposar, que de esta quistia ere señor util y propietario lo señor Juan Janer, cavaller, ab la circunstancia de que estave en son arbitre aumentar o disminuir son producto Per lo curs dels anys succehi a la herencia dei dit Janer la señora Eleonor Beneta San Clement de Gualbes y Janer, la qual la venié a la ciutat, com [] en lo acte firmat el Barcelona al 29 de març de 1546, mantenint-se aquet domini a la ciutat ab la mateixa facultat arbitraria, lo qual acte pare en lo arxiu de la Ciutat (.)" (337)

Però tot aquest procés que va resseguir la questia (rei, duc o comte, Joan Janer, Santclement de Gualbes (338), vila) es deuria veure interromput per una franquesa de questia que segons privilegi de Pere III de 1344 eximia la universitat

"Cum presenti carta nostra per nos et successores nostros imperpetum, emfranchimus et franchos exemptos facimus liberos et immunes vos pacianos, probos homines et universitatem dicte ville et singulares eiusdem presentes et futuros ab omni questiam peyta, exacciones et contributione regali quocumque nomine censeatur nisi per totum generale Cathalonie ex dicta causa vel alia nobis subsidium concedatur Et exceptis oste exercitu et cavalcata et redemptioribus eorundem que orania nobis ducimus retinenda" (339)

337 AHCC Llibre original de la Quistia de 1745 1r

338 La genealogia d'aquest ciutadà honrat de Barcelona l'ha reconstruïda Carme BATLLE La crisis social y econòmica de Barcelona vol II, a l'apèndix de desplegaïbles. També ofereix àmplia informació, disseminada per tota l'obra, CARRERE Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic als dos volums. També sobre els Gualbes però més limitat, Teresa GARCIA PANADES "Los bienes de Ferrer de Gualbes. Acta historica et archaeologica Mediaevalia" 4 (Barcelona, 1983) 149-234

339 AHCC LP 1344 febrer 22, 11v-12v

La franquesa no havia estat una arbitrietat reial, sinó el resultat dels 60.000 sous que la universitat havia pagat per aquell concepte (340). Amb motiu de la erecció del Comtat de Cervera el 1353 un privilegi de Pere III recordava que "no sie feyt preiudici a la franquesa de la quèsta ne a privilegis ne a altres libertats que la vila haye" (341).

La franquesa de quèstia, com hem vist abans, no va ser vigent gaire temps. Després de 1353 tenim d'altres referències de la quèstia; poques, però suficients per testimoniar que la quèstia aviat va tornar a cobrar-se. L'octubre de 1358 el jurista Pere Tallada sol·licitava infructuosament que el Consell l'enfranquís de quèstia, i el mateix mes de 1372 el Consell exhortava dos veïns a que satisfessin allò que devien de quèsties velles (342). Hem d'entendre, doncs, que aquella franquesa tan generosa vers la universitat pel que fa a quèsties i d'altres tributs reials aviat va quedar sense efecte, tot i que el municipi va satisfer la quantitat pactada segons es desprèn de la carta d'època conservada dins del recull de Privilegis.

La quantitat recaptada de quèstia va mantenir-se relativament regular al llarg del temps, tot i que s'observà alguna fluctuació probablement en virtut del destinatari del tribut. Les quantitats taxades i finalment recaptades van ser les següents (343):

-
- 340 AHCC LP 1343 maig 15, 39r-40v
- 341 AHCC Pergamins s/n; LP 1353 juliol 15, 64v 66v
- 342 AHCC Consells 1358, 49r, Claveria 1379, 100r
- 343 AHCC Consells 1332-1333, 7r, 19bis r, 67r, 69v, 72v, 118r, Claveria 1333, 28v; 1373, 28r, Consells 1373, 28v, 29r, 36r, Claveria 1376, 26r, 61r, 91r, Consells 1377, 4v, Claveria 1378, 51v, 1379, 60r, 66v, 69v; Claveria 1380, 107v, 1381, 37v; Consells 1384, 6r, Claveria 1389, 93r; Consells 1393 30v, 77r.

**QUESTIES PAGADES PER LA UNIVERSITAT DE CERVERA
(1329-1393)**

Any	taxació	remissió	%	recaptació	destí
1329	45.000	27.000	60	17.178	rei
1330	55.000	37.000	67	17.303	rei
1332	36.000	17.000	47	19.000	rei
1333	72.000	53.000	73	19.000	rei
1334	54.000			18.000	rei
1373				10.000	duc
1376	12.000	3.000	25	9.000	duc
1377	15.000	6.000	40	9.000	duc
1378	16.000	7.000	44	9.000	duc
1379	10.000	2.000	20	8.000	duc
1380				8.000	Janer
1381				9.000	Janer
1384				8.000	Janer
1389				7.500	Janer
1393	9.000	1.000	11	8.000	Janer

D'aquesta relació observem la gran diferència entre les quantitats taxades de questia i les que finalment es van arribar a recaptar. La remissió de la questia va ser particularment notable el període 1329-1334, amb percentatges que van rondar el 70%. El problema d'explicar la remissió no és fàcil. En virtut de què es redimia la questia? Manuel SANCHEZ sense arribar a resoldre el problema, planteja dues hipòtesis que de la taxació inicial una porció correspongués propiament a questia, i la resta a una petició amb motius particulars (croada contra Granada, per ex.) que les viles i ciutats es negaven a pagar acceptant tan sols la contribució a la questia, que era una quantitat més o menys fixa, o bé que la questia fos la quantitat taxada i no la recaptada, i les universitats reclamessin rebaxes substancials(344). Deixem que no hi ha cap dubte és que les universitats van regatejar el màxim les quantitats inicialment taxades de questia i d'això en tenim diversos testimonis. L'any 1333, un missatger de plegador de la questia encara pretenia cobrar 72.000 sous quan la suma definitiva ja s'havia rebaixat a 19.000, quantitat aquesta última que el Consell encara intentava minvar mitjançant els síndics que hi havia a Montblanc(345).

Pero a partir del moment que la questia havia de cobrar-la la duquesa o el duc les remissions van canviar substancialment de valor, oscil·lant entre el 24% i el 40%. Això és ben comprensible si considerem que la quantitat taxada i finalment recaptada de questia també va disminuir dràsticament. De manera que la questia destinada al Duc era en definitiva,

344 SANCHEZ. Questie y subsidios. 38-40.

345 AHCC Consells 1332-1333. 67r.

gairebé la meitat que la que acostumava rebre el rei. Les remissions de la questia del duc també tenen tota l'aparença d'un tira i arronsa amb els síndics de la universitat. Tenim poques referències de quan la questia era propietat de Joan Janer, però com a mínim l'any 1393 també es documenta l'intent i posterior rebaixa de la quantitat taxada inicialment, però amb un percentatge molt baix (346).

El cert és que si bé la remissió fou resultat de la insistència de les universitats en rebaixar les quantitats, no estem en disposició d'afirmar si l'equivalència de recaptacions finals conté alguna lògica o explicació. La hipòtesi que hem reproduït abans segons la qual la recaptació correspondria a la questia pròpiament dita i la remissió a una petició extraordinària, és versemblant i compta elements que la fan creïble, però els textos utilitzats per nosaltres ni la confirmen ni la desmenteixen.

D'altra banda, com ja hem indicat, ens adonem de la diferència substancial de la questia del rei i la del Duc o Joan Janer. El primer acabava rebent entre 18.000 i 19.000 sous, mentre que els darrers estaven entre 8.000 i 9.000 sous. La diferència, més que no explicar-se en virtut del receptor o propietari, probablement es va deure a que la questia es va cobrar de nou després d'un període on la universitat gaudia de franquesa a l'hora de pagar aquest tribut. La primera quantitat recaptada de questia que ens consta, i que es posterior al privilegi de franquesa, presenta ja una suma totalment diferent a la darrera questia reial del primer període. A tall d'hipòtesi hem de pensar que la restauració de questia -posterior a l'erecció del Comtat de Cervera- va obeir a alguna mena de pacte entre les parts, el resultat del qual, i amb una conjuntura econòmica ben diferent als primers anys del segle XIV, va ser el que s'observa a la relació.

Però una cosa era allò que el propietari de la questia exigia com a tal, i una altra allò que el municipi cobrava als seus veïns en concepte de questia. En un altre capítol del treball ja vam fer esment a un document de les primeres dècades del segle XIV en el qual els prohoms de la vila denunciaven que els aleshores jurats cobraven questies per sobre del valor exigít pel rei, i això en un context de corrupció institucional considerable (347). Aquesta pràctica, però, va continuar després que el 1331 Alfons III dictés un privilegi per "regenerar" el règim municipal. El juny de 1333 "acorda lo dit Conseyl que la questa del present an se taylle de quinquaginta millia sous poch

346 AHCC Consells 1393, 30v

347 ACA Cartes reials (sense datació)

mes" (348). Sembla ser que en una mateixa talla en principi destinada a la questia, el Consell aprofitava per recaptar una suma superior a l'exigida pel rei a fi i efecte de gaudir de recursos per a d'altres despeses.

La finançació de la questia s'havia de fer, segons sengles privilegis de 1270 i 1323, entre els veïns de la vila i de forma proporcional als béns que tenien. Per tant, s'aplicava el sistema de cobrar una talla a partir dels béns mobles i immobles recollits en els llibres del Manifest. Es calculava quin tant pertocava per cada lliura de moble i de soti, i es fixava allò que havia de satisfer cadascú. D'aquesta manera recaptar la questia es feia igual que tramitar i recollir qualsevol altra talla pel motiu que fos. El procés de cobrar una talla era lent, i els terminis establerts per pagar una questia de vegades no permetien tanta dilació de temps. Per no incórrer en les penes establertes per no pagar a l'hora, el Consell excepcionalment va cercar d'altres mitjans provisionals per aconseguir les quantitats de diner requerides. En unes ocasions es va recórrer al manlleu per tal de poder avançar alguna quantitat amb que pagar l'enviat reial (349), en d'altres es decidia de "plegar un prest" entre els veïns que s'hi avinguessin i que aniria a compte de la talla que es cobraria més endavant, de manera que s'evitaven les despeses dels alts interessos del diner manllevat (350), una altra solució igualment rendible era cercar algu que, sense guany econòmic, volgués avançar tota la quantitat precisada (351), i abans que caure en les "usures dels manlleus" ja el 1333 el Consell decidia de vendre's un violari per pagar la questia, amb la qual cosa la talla de la questia es faria igualment, però aleshores es destinaria no a pagar la questia satisfeta amb el violari, sinó a redimir un violari anterior amb Lleida que resultava més gravós que el que sacabava de vendre recuiment (352), finalment, es recorria a diners de diversa procedència sense renunciar tampoc a plegar posteriorment una talla anomenada igualment de la questia recuperar antics deutes d'imposicions arrendades, vendre immediatament les noves imposicions, fer un manlleu poc elevat, i plegar també una talla (353).

- 348 AHCC Consells 1332-1333, 19bis r. 27r
- 349 AHCC Consells 1332-1333, 7v, Clavena 1378, 49r
- 350 AHCC Consells 1332-1333, 13v-14v
- 351 AHCC Consells 1388, 51v
- 352 AHCC Consells 1332-1333, 71v
- 353 AHCC Consells 1379, 1v

Una referència apart es mereixen els censals i violaris en relació amb la questia. Anteriorment ja ens vam fer ressò de la polèmica respecte si la compra o percepció d'aquestes rendes s'havia de declarar com a riquesa taxable. La recaptació de la questia tornava a qüestionar si s'havien de tallar, i en tot cas a quin preu, els censals i violaris. El 13 de desembre de 1332 el Consell decidia, a petició dels interessats, que aquells qui tenien violaris no paguessin tant de questia: això volia dir que pagarien no pel capital que havien venut i que en certa mesura els generava les rendes, sinó que pagarien per allò que rebien anualment, i a raó de 10 sous per cada 500 s de violari (354).

Pel que fa a tot el procés que se seguia per recaptar una questia, ja hem dit que era el mateix, substancialment, que el seguit en qualsevol altra talla. La questia era el motiu que obligava a fer una talla, i la tècnica de "tallar" era la mateixa tant si l'objecte de la recaptació era un subsidi extraordinari, com una exacció ordinària com la questia. De totes maneres exposarem breument tots els tràmits documentats en el procés.

La qüestió preliminar i bàsica era fixar la quantia de la questia. El rei demanava una quantitat i acte seguit la universitat nomenava síndics per posar-s'hi en contacte a fi i efecte de rebaixar-la, cosa que ja hem examinat. Pactar la questia obligava a la universitat a considerables dispendis en concepte de les dietes i salaris dels enviats a València, Saragossa o Barcelona. Fixada definitivament la questia amb el rei, el duc, la duquesa, o el noble Joan Janer, es posava en funcionament el procés de recaptació talment dit.

No havent conegut la quantitat final no es podia repartir la suma entre tots els veïns. La repartició proporcional, i en especial èmfasi a la questia, es va contemplar repetidament els anys 1270, 1323 i 1331 en respectius privilegis reials (355). Així s'assenyalava en l'últim dels textos:

"Ordonam sobre azò e encara establím que d'ací enant, qestes, tayles o comuns sien taylats des engualment per so e per liura, e que cascu sie tengut de jurar dels bens que ha ()"

La primera feina, doncs, era "tallar i sumar" la questia. Es tractava de distribuir de forma proporcional a la riquesa moble i immoble la suma total de la questia, cosa que precisava els seus càlculs. La suma de la questia es referia a la comprovació que el tant assignat a cadascu fos equivalent, finalment, al valor de la

354 AHCC Consells 1332-1333, 35r

355 AHCC LP 1270 març 11, 7r, LP 1323 octubre 28, 13r-13v, LP 1331 setembre 10, 21v-23v

questia. A cada quarter s'elegien normalment dos prohoms per tallar i sumar una determinada questia, i un altre nombre invariable, i no sempre, per comprovar la tasca dels anteriors. Els paers generalment revisaven tot aquest procés (356)

Un fragment d'un document de 1341 especifica amb claredat la presència institucional necessària per la taxació de la questia (357).

Aquesta taxació implicava directament els paers, ja que per norma general dos d'ells havien d'estar-se cada matí a la sala de la Paeria, i eis altres dos a la tarda. Excepcionalment, i atès que un dels paers estava malalt i algun altre fora de la vila, es permetia que fos un de sol rellevant-se el migdia- qui fos present a la Paeria per la taxació de la questia. A més dels paers també hi assistien "sobrestans" que els ajudaven. El document no especifica quants però diu que havien de presentar-s'hi tots els qui estessin sans en la vila. En tercer lloc esmenta la presència del notari, que també havia d'assistir-hi matí i tarda (358). La infracció d'aquesta normativa i l'absència en les responsabilitats encomanades estava prevista amb un règim penal concret. Els paers perdien 12 diners cada un del seu salari cada vegada que faltessin injustificadament a la dita taxació. Igualment penats eren els paers que sense estar de torn, no suplien la baixa d'un absent. Els sobrestants que no complien eren sancionats amb la mateixa quantitat.

A més de les obligacions i el regim penal, el text també tenia algun element de reglamentació. 1/ cap d'aquests personatges que intervenien en la taxació no podia abandonar la sala si no era amb el consentiment de tots els altres, 2/ qualsevol absència de l'horari previst es considerava una infracció punible si no comptava amb l'autorització atorgada pels paers, 3/ l'import de les penes imposades als infractors era distribuït entre els paers, notari i sobrestants que havien estat obedients, guardant la proporció dels tres grups. 4/ l'escrivà de

356 AHCC Consells 1332 1333, 2r 1373 31v 33v, 35r

357 El foli sol, datat el 21 VII 1341 es troba a l'AHCC Consells 1384

358 El document fragmentat de 1341 una mica malmès també esmenta la figura del "robotan". Però la dificultat en la lectura del text original no ens permet assegurar si realment s'hi escriu "robotan" o bé aquest nom obeeix a una distorsió en la lectura. De totes maneres no hem trobat cap altra referència en cap altre lloc sobre l'existència d'un "robotan". Aquest "robotan" (o el nom que li correspongui) estava penalitzat amb 6 diners del seu salari cada vegada que incomplia l'obligatorietat d'assistir a la reunió de la comissió.

a Paeria anotaria tots els casos d'infracció amb la pena corresponent.

De manera que, segons aquesta informació de 1341, en la taxació de la talla de la questia hi intervenien els paers, uns sobrestants i un notari. Dades d'anys anteriors i posteriors ens indiquen que els sobrestants no eren uns ajudants o assistents qualsevols. Els de 1337 i 1358, per exemple, eren tots personatges coneguts i influents en el Consell(359). Això no fa sinó confirmar el que ja vam indicar respecte la composició de les comissions de les altres talles.

La comissió que tallava la questia estava formada normalment per vuit persones -extrem que no s'especificà en el document de 1341-. La composició era paritària entre consellers i prohoms, i també entre quarters, ja que cada un aportava dos individus (un conseller i un prohoms)(360). És possible que els paers formessin part d'aquesta comissió sense necessitat d'explicitar-ho ni anomenar-ho. Aquests talladors -dits també sobrestants de la questia- rebien un salari de 30 sous per tota la seva feina(361). Ja hem vist que el 1341 la incomparescència dins l'horari fixat suposava perdre 1/30 part del salari corresponent.

Les tres comissions de talladors que coneixem completes estaven integrades pels següents individus:

COMISSIONS DE TALLADORS

Any	Nom	Quarter	càrrec actual	curriculum institucional	origen profes
1333	Pasqual FIGUERA	CC	C	C	-
	Montserrat CARDONACC		Ph	C	-
	Jaume CLARIS	P	C	C PhPh	-
	Francesc CASES	P	Ph	C	apotecari
	Berto de ROBIO	FM	Ph	C	-
	Fonç del FORN	FM	C	C	-
	Bernat de SENTPEREM		C	C	-
	Pere MAESTRE	M	C	C	-
1337	Jaume de MANRESA	CC		PC	
	Borraç LLORAC			PC PhPhPh	
	Bertran dels ARCS				mercader/senyor

359 AHCC Claveria 1337, 40v, Consells 1358 borradors

360 AHCC Consells 1332 1333 94r Consells 1358, borradors

361 AHCC Claveria 1337, 40v

Perico CARDONA	- - -	safranar
Perico d'ODENA	- - P Ph	físic
Arnau de COMABELLA	- - -	-
Bernat AMAT	- - -	-
Joan d'OSTALERS	- P PP	-

1358 Guillem BORRAÇ	CC C	CC	notari
Bereng. VILAGRASSA	CC Ph	PPPC PhPh	notari
Guillem CERVERA	P C		
Bereng. VERGOS	P Ph		mercader
Antoni TOLDRA	M C		notari
Bereng. CARDONA	M Ph		notari
Ramon d'AVINYO	FM C		
Francesc dels ARCS	FM Ph		

P=Plaça P Paer
 M=Montserè C Conseller
 CC=Cap Corral Ph Prohom amb carrecs al Consell
 FM=Fraternors

D'aquesta triple relació el primer que es veu és la importància politico-institucional dels membres de 1358 i el poc relleu que obtingueren els dels anys trenta. Però aquesta impressió pot deure's a la major documentació conservada a partir de 1356, la qual cosa ens ofereix més informació sobre aquests personatges en detriment de les poques dades conservades entre 1330-1350.

Això no obstant, és ben possible que hi hagi un rerefons de veritat en el major relleu politico-institucional de la comissió de 1358. El text de 1341 atorgava el protagonisme de la taxació als paers, mentre que consellers i prohoms actuaven com a "sobrestans" o col·laboradors-ajudants. Ja hem vist que fou una tendència general descentralitzar la feina dels paers cap a comissions delegades sorgides del Consell. Si els paers són l'eix de la comissió, és fàcil que els altres membres no tinguin un relleu especial, ja que la direcció de la feina recauria en els primers, en canvi, si faltessin els paers a la comissió fora lògic que aleshores hi intervinguessin aquells prohoms més influents del Consell, substituint, de fet, als paers.

Pel que fa a l'origen socio-professional dels membres de les tres comissions, no tenim prou informació per valorar-ho amb garanties. Aviat s'observa, però, que en la comissió més tardana (1358) la meitat dels seus membres com a mínim són notaris, extrem que no es detectava en les comissions anteriors. També hem comentat anteriorment que tocarem l'ascens social i

polític dels juristes i notaris a mesura que avança el temps en aquest segle XIV (362).

El següent pas consistia en assignar o nomenar l'individu que "plegaria" la questia. Aquest personatge era el responsable de recaptar, materialment, el tant de diners que pertocava a cadascú, seguint allò que havia calculat la comissió de "talladors". La tasca del "plegador" o "cullidor" de la questia es recollia així en el privilegi de 1331:

"E lo cuyllidor de les dites questiens o comuns, qui les coses desus dites cuylliran, sie tengut de as-egurar tot zo que n rebrá per suficiens personas, e que aye ajustar tota la questia o comú de tots los habitants de la dita vila del primer diner entro so al derer o exceptat emfora d'aquels qui siran partits de la vila mudar [si u lur] estatge mudaràn lur alberch e que no auran [e que] pagar. E aquel metex cuyllidor com aurà ajustada la meytat de la questia pusques retenir la meytat del salari, e no abans. E com lo remanent aura ajustat, aye la meytat del salari damunt dit. E sobre azo, si la dita vila e tenguda a negu en alguna cosa, lo dit cuyllidor no u aye ne u pusque rebre en compte de la dita questa a lo que aquel es degu' abans cuyllge en testament la dita questa axí com sirà taxada"

Per tant, sembla entendre's que el "cullidor" de la questia era un individu sol, que cobrava un salari assignat pel Consell per a la seva feina. El salari era proporcional a la quantitat de questia, i podem fixar-lo en un 1%, segons un testimoni de 1332, i en un 0,6% segons un altre del mateix any (363). Amb aquest salari, corren a càrrec del "cullidor" totes les despeses:

"() axí que lo cuyllitor dels LX sous age seu totes messions necessaries a plegar lo dit prest o questa, axí en bastaxs con en corredors e en clavols a clavar les portes, com encara en totes altres messions exceptat lo saig, que hara ab lo qual deguen pagar los paers"

362 André GOURON "Le rôle social des juristes dans les villes méridionales au Moyen Age. Villes de l'Europe Méditerranéenne et de l'Europe occidentale du Moyen Age au XIXe siècle (Nice, 1969), 55-67

363 AHCC Consells 1332-1333, 33r-11bis r

De manera que el "cullidor" treballava amb un salari fix i no a partir d'un arrendament del servei.

L'any 1337 tenim dues notícies diferents sobre la forma de plegar la questia (364): d'una banda trobem que hi ha un responsable de plegar-la a cada quarter, amb un salari assignat pel consell, i en companyia d'un notari. Per tant, intervenen vuit persones en el plegament de la questia (quatre prohoms i quatre notaris). El salari canvia d'un quarter a un altre. Així els que cullen la questia de veïns de la Plaça cobren 100 s. (igual el notari que el prohom); els de Montseré 80s.; i els del Cap Corral i l'Abeurador 50 s. Els titulars o responsables de plegar la questia semblen ser els prohoms (365), mentre que els notaris deuen prendre nota del pagament i dur tot el registre del quarter corresponent.

D'altra banda, el mateix 1337, es cobra la questia de forma diferent. En aquesta ocasió (366) només s'esmenta el prohom Bernat dels Arcs assistit pel notari Perico d'Ivorra amb un salari de 50 s. La migradesa de la remuneració ens indueix a pensar que la notícia no es refereix a cap percepció global d'una questia, sinó a algun cobrament parcial o complementari.

No tenim més informació sobre aquests aspectes fins bastants anys més tard. El 1379 tornem a trobar un sol plegador de questia (367); el 1381 de nou intervenen quatre individus amb un salari total de 850 s. per a tots (368); i el 1393 són dos els individus que cobren la questia (369).

Per tant, ens adonem que el nombre de "titulars" que plegaven la questia no era regular. Tret dels notaris, que exercien una funció tècnica, els cullidors van ser tan aviat un, com dos, com quatre. Amb l'evidència que els plegadors de la questia (1332) llogaven el servei d'altra gent per efectuar el cobrament, és possible que aquesta activitat -ser titular en plegar una questia- esdevingués un sistema més d'inversió de capitals gairebé equiparable al de les imposicions i sinó,

364 AHCC Claveria 1337. En tractar-se d'un volum de claveria no apareixen referències cronològiques mensuals

365 AHCC Claveria 1337, 7v

366 AHCC Claveria 1337, 24v, 40v

367 AHCC Consells 1379, 1v

368 AHCC Claveria 1381, 52r

369 AHCC Consells 1393, 86v

analitzem qui eren els plegadors de questies (descomptem, com déiem, els notans):

Any	Noms	càrrec actual	curricula instit.	origen profes.	Imp.
1332	Pere TALLADELL	Ph	h	-	4 (1337)
	Montserrat CARDONAPH		h	-	
	Bernat CASTELL	Ph	h	mercader	-
	Guillem LCRACH	Ph	P h	mercader	1 (1337)
	Jaume de VERGOS	Ph	hh	-	-
1337	Bernat dels ARCS	Ph	h	-	(2?)
1379	Pere BRUNET	Ph	P hhh	notari	1 (1389)
1381	Bereng. de CARDONAPH		PPPPCC	hhhhhh notari	-
	Ramon d'AVINYO	Ph	PPPPCCChhhh		-
	Berant de MANRESA	Ph	PPCCChhhh	mercader	9 (13..?)
	Mateu de VALL	Ph	PC hhh	-	1(1378)2(1380)
1393	Guillemet DOMINGO	Ph	(C hh)	(notari)	1(1376) 1(1380)
	Bertó d'AVINYO	Ph/P			1(1379)

P paer

C conseller

Ph prohoms amb càrrecs al Consell (expressat amb "h" en el curriculum institucional)

3 nombre absolut de vegades que participa en l'arrendament d'imposicions

D'aquesta relació observem -igual que ha passat amb el llistat dels talladors- que fins 1381 no prenen relleu aquells individus amb un passat politico-institucional força nodrit. Abans això passava a partir de 1358, però ara no tenim cap plegador d'aquesta data.

Però en canvi la presència d'individus que ja havien invertit en imposicions es pot documentar des del mateix 1332. Dels 13 cullidors que presentem, com a mínim sis -i pot ser que més- han participat en l'arrendament de diferents imposicions. Això fa que pensem que el cobrament de la questia pot ser una inversió més per aquests personatges.

D'altra banda sembla que persones que han estat paers, consellers, prohoms amb responsabilitats institucionals, o notaris, no es dedicaran al cobrament directe de l'impost entre veïns, sinó que ho explotaran mitjançant treball assalariat de tercers. El benefici de la inversió esdevé quan el percentatge cobrat del total del plegament -en tot cas la quantitat adjudicada com a salari- és superior a les despeses que els ha ocasionat remunerar als qui cullen directament la questia.

En definitiva, doncs, no hem de veure la feina de cullidor de questies com una activitat de poc prestigi social, sinó com una activitat que permet extreure beneficis econòmics i que per tant estarà a mercé d'un determinat grup social.

"Cullidor" de la questia podia ser-ho qualsevol veí que abans de començar a plegar una talla diposités una "fermança" a compte. El fet d'exigir una "fermança" en començar l'activitat va ocasionar que sovint el Consell tingués problemes a l'hora de trobar algú que "cullís" la questia. I els temors no deuien ser infundats, ja que sovint es troben referències a questies velles que els respectius "cullidors" no havien acabat de plegar. En algunes ocasions calgué assignar questies a individus que no podien dipositar res a compte, i que tan sols comptaven amb la confiança voluntària de paers i consellers. El fet de rebre un salari fixat i córrer amb totes les despeses va facilitar que el "plegament" d'algunes questies sofrís retards considerables, ja que el "cullidor" intentava estaiviar-se qualsevol despesa en concepte de personal. Els retards, de vegades de dos o tres mesos, eren un greu perjudici per a la universitat, que per no incórrer en penalitzacions oneroses es veia obligada a efectuar manlleus o vendre violaris. Per evitar-ho, el Consell podia nomenar alguns prohoms, també de provada confiança i honestetat, per alleugerir el procés. Aquesta acció però, podia vulnerar la lletra del privilegi de 1331, segons la qual "() aquels paers no pusquen per si ajudadors ne sobre estats a les questes o comuns altres exaccions ajustar si no zo de volentat dels dits conseylers sirà ordonat (...)". La voluntat de regir-se segons el privilegi va motivar unes quantes intervencions en aquest sentit en la sessió on es va decidir de nomenar prohoms ajudants. El cobrador de les questies estava avalat pel Consell, i també, indirectament, pel Batlle, que havia de fer complir i vetllar els manaments reials continguts en els privilegis. D'aquesta manera hem de pensar que el "cullidor" podia quedar-se amb penyores, la venda de les quals substituïna allò que a un individu li pertocava pagar (370).

Els diners recaptats de la questia, o de qualsevol altra talla, s'havien d'ingressar directament a la caixa que el municipi tenia a la Casa de Santes Creus a Cervera. Aquesta caixa, de fet, a més a més de custodiar els diners públics, també feia d'arxiu, guardant-s'hi les escriptures de la Paeria i els privilegis de la universitat. El privilegi de 1331, intentant foragitar la corrupció dels governants que disposaven lliurament dels recursos del comú, exposava de forma expressa que els paers no havien de rebre, de cap manera, el resultat de les talles. Tot allò que recaptava el "cullidor" de la questia havia d'ingressar

370 AHCC Consells 1332-1333, 10v, 94r, 26v, 35v, 12r; Claverna 1381, 61v; Consells 1332-1333, 31v, 12r, 33r, 73r; 1372, 17r, 19r, 21r

directament a la dita caixa. Aquesta tenia, com ja indicarem, tres panys amb tres rïaus. De manera que l'ingrés de diners movilitzava i afectava els paers (posseïdors d'una clau), el clavari, i l'escrivà (371).

Quan ja s'havia plegat una questia i s'havia ingressat a la caixa de la Casa de Santes Creus, calia tancar el compte per tal de poder-ne disposar de forma efectiva (372):

"Item fo acordat pels damunts dits el dit Consyl, que la questia, axí com es tallada, sie estanpada e iustada per tal que s paguen dels diners d'aquela los violaris e los deutes que la vila fa e deu a grans usures e en altra manera"

En aquest cas concret, de 1332, la talla de la questia serviria per repercar el crèdit que s'havia d'haver efectuat per pagar la questia a temps. En d'altres ocasions, però, la talla de la questia es destinava, efectivament, a pagar la questia

Finalment, un delegat del rei es personava a Cervera per a cobrar la questia. En algunes ocasions era el propi "cullidor" de questies de tot Catalunya, i en d'altres era només un delegat seu o "porter del rei". El recaptador únic de questies els anys 1332, 1333 i 1334 va ser Blascó Morell, oficial de la casa reial. L'any 1330 els recaptadors reials foren dos: un per la zona de la Catalunya vella, i un altre per la Catalunya nova. El responsable d'aquesta última àrea va ser Amau de Riudovelles (373), personatge veí de Cervera i prou conegut per nosaltres per la seva activitat política i econòmica en el període que ens ocupa.

Un capítol apart és el de les franqueses i exempcions. Tot i que el Privilegi assenyalava que "tots los habitants de la dita vila" havien de contribuir en questies i comuns, la realitat va ser una altra. Com ja vam veure en estudiar l'adquisició de la ciutadania, el Consell era plenament sobirà per a enfranquir veïns de tots els tributs que considerés oportu. Fet i fet, les franqueses no afectaven el total de la quantitat que havia de pagar la universitat, sinó que implicaven carregar l'import entre

371 AHCC Pergamins 29, 1331 setembre 13, LP 1331 setembre 10, 21v-23v. Publicat per CANELA, TURULL "Tres pergamins...". AHCC Consells 1332-1333, 46v.

372 AHCC Consells 1332-1333, 32v

373 AHCC Consells 1332-1333, 2v, 65v SANCHEZ "Questie' y subsidios.. 22 29.

la resta de contribuents. Els pactes de veïnatge acostumaven a contemplar clàusules d'exempció d'alguns tributs a fi i efecte de potenciar i estimular la població de la vila. També vàrem veure que hi havia múltiples combinacions d'enfranquiment. De talles veïnals o comunals, de talles reials (la questia era una d'elles), d'host i cavalcada. La franquesa més ampla és aquella que eximia l'individu de manifestar els seus béns. Això implicava directament que deixava de contribuir en la immensa majoria de tributs que es recaptaven pel sistema de la talla. Les franqueses de questia estan prou documentades, tant a començaments de segle com a les seves acaballes. La franquesa podia ser atorgada tant pel Consell, com déiem, com també directament pel rei. Aquest darrer és el cas de Bernat Gili, beneficiat l'any 1332 de la franquesa de questia i també de manifestar els seus béns per ordre i manament de la reina, en virtut dels molts serveis que en Gili havia prestat a la casa reial. Un motiu objectiu de gaudir de franquesa de questia -que no de tribut veinal- era la possessió d'un terreny en franc alou. Un paer alegava aquest tipus de propietat alodial per tal de no contribuir en questia, igual que feien altres veïns. Efectivament, els focs aloers, que és la denominació que consta en els fogatges de mitjan segle XIV, no contribuïen en questies. La seva taxació no s'havia de descomptar a nivell intern del municipi com una franquesa més, la qual cosa implicaria repartir el seu valor entre la resta de contribuents, sinó que els focs aloers o alodials es restaven d'allò que havia de pagar el municipi. Així en la questia de 1329 a Cervera es descomptaren 822 sous, el 1330 foren 697, i en anys successius no s'especifica la quantitat per localitats (374).

Un altre aspecte de les franqueses que afectaven la questia és el del col·lectiu dels clergues (375). El municipi va viure un dilatat contenciós amb el clergat sobre l'obligatorietat que tenia, o no, de contribuir en els tributs que recaptava el municipi. La pol·lèmica sobre la franquesa de talla data, com a mínim, de 1355. Aleshores el Consell s'adreçava al Bisbe de Vic, i posteriorment a l'Arquebisbe de Tarragona raonant que era costum a la vila que la talla de la questia es plegués també entre els clergués. Segons un document que esmentaven els paers, els clergues de la vila havien de pagar un tant de 4 sous per 1000 de béns immobles. L'any 1356 el tema encara no s'havia resolt i el 1359, definitivament, un privilegi de Pere III tancava la qüestió:

"Que los clergues sien forzats a pagar IIII

374 AHCC Consells 1332-1333, 22v, 82v SANCHEZ "Questie'y subsidios..." 21, 24.

375 AHCC Clavera 1355, 29v, 56r; Consells 1356, 20r

solidos per milenari en questes e comuns de la vila" (376)

L'obligatorietat ultrarassava només la questia i s'extenia a totes les exaccions o tributs de caràcter veïnal. Un problema semblant es va donar també entre municipi i clergues respecte el pagament de les imposicions, franquesa de la qual abusaren els religiosos i que obligà a intervenir el Consell (377).

Finalment, només caldria recordar una vegada més que la questia era un tribut que arplegava el municipi però que anava destinat al rei o a qui li hagués venut el seu benefici. Això no obstant ja hem vist que el Consell va fer algunes combinacions financeres per evitar caure en penalitzacions per no haver pagat a temps. Això explica que de vegades el destí de la questia no sigui el pagament directe al rei, sinó el d'eixugaqr d'altres despeses. Dels diners de la questia es van pagar violaris, se'n van redimir d'altres, i es tomaren manlleus. En alguna ocasió també ens hem adonat que el municipi va tallar una questia per un valor superior a l'exigit pel rei, amb la qual cosa el Consell aconseguia nous ingressos amb que afrontar les despeses, sempre nombroses, que el presionaven continuament (378).

376 AHCC LP 1359 desembre 21, 92r-92v.

377 Vid. l'epígraf dedicat a les Imposicions (VII. 3.1) d'aquest mateix capítol i treball.

378 AHCC Consells 1332-1333, 32v, 34r, 76r, 19bis r.

3.6. PRESTECES I MANLLEUS

Des de les primers legislatures documentades amb volums de Consells i de Claveria, el préstec ha estat sempre un mitjà de finançació utilitzat pel municipi, amb més o menys intensitat segons el moment històric. Centrem-nos per uns instants en la importància que ve prendre aquesta partida d'ingressos dins del pressupost municipal.

ELS PRESTECES DINS EL PRESSUPOST MUNICIPAL

1337	13.587	18.19%
1360	10.000	7.32%
1372	27.080	18.50%
1373	68.000	33.46%
1376	19.886	20.85%
1378	-	-
1379	-	-
1380	11.504	8.43%
1381	11.550	9.95%
1383	4.464	3.98%
1384	-	-
1385	4.038	2.41%
1389	-	-

NOTA: Són préstecs en virtut d'ingressos. Quantitats expressades en sous. El % ho és respecte del total d'ingressos. Una ratlla (-) indica que, havent pressupost, els préstecs -aparentment- no s'usaren aquell any com a finançació. S'entén, doncs, com a zero.

Com pot apreciar-se en la relació, no tenim dades per 1332-1333. Això no obstant ens consta que durant la legislatura de 1333 el Consell va destinar no res menys que el 44% dels seus recursos en retornar préstecs anteriors, per un valor de 34.714 sous barcelonesos. Això pot donar una idea proximada de la importància del manlleu en aquelles primeres legislatures plenament institucionalitzades. Després de 1337, amb buits importants, però, podem resseguir el pes del préstec dins l'aparell financer. Tret del cas de 1360, aviat ens adonem que el període que abastem pot dividir-se clarament en dues parts amb un comportament diferent en el sentit que estudiem. Com a mínim fins 1376, el Consell va nodrir-se considerablement de préstecs. Fou un recurs utilitzat força sovint, fins al punt que en algun cas 1/3 dels ingressos provenien de préstecs (1373). Aquesta

importància del manlleu contrasta, en aquesta primera etapa, amb la poca incidència que hi tingueren els censals i violaris. Després ja veurem que la situació financera canvia totalment. Probablement de 1378 en endavant -i amb més seguretat a partir de 1380-, el préstec va perdre pes dins el pressupost d'ingressos en benefici d'altres fórmules de finançació. Però: era el Consell qui va decidir abandonar la fórmula del préstec? o bé és que tot i intentar-ho no trobava qui deixés diners? A finals de 1384 els paers ens fan saber que no trobaven ningú que prestés diners per tal d'avançar el pagament de la remissió de la host (379). La moral cristiana oficialment denunciava la pràctica de la usura que anava implícita al préstec. Potser aquesta circumstància limitava el guany -que d'una manera o d'altra havia de persistir- i empenyia els "capitalistes" a aprofitar d'altres sistemes més rendibles que es desenvoluparen a finals del segle XIV. L'increment de les despeses de les universitats posava els Consells a mercé dels qui tenien diners per prestar.

El préstec era sempre un ingrés de caràcter extraordinari. En aquest sentit s'aprecia que sempre que s'utilitzava aquesta fórmula era per tal de pagar una despesa concreta. Tenim molts exemples on s'explica el motiu d'un manlleu, particularment a la legislatura de 1332/1333: 2.000 sous per pagar una part de la qüestia que s'exigeix d'immediat; 500 s. per les despeses que ocasiona la sortida de la host; 3.500 per pagar host, violaris i altres despeses; 3.000 per pagar més violaris; i també d'altres quantitats per eixugar deutes en conceptes de préstecs que estaven a punt de vencer (380).

La rendibilitat del préstec per aquell que el sol·licitava estava en funció dels interessos que havia de pagar pel capital deixat. Si hem dit que la usura estava prohibida, en prorrogar (387).

Si l'activitat dels jueus com prestadors és notable aquests primers anys del segle XIV, en canvi deixen d'aparèixer a

-
- 382 AHCC Consells 1332-1333, 83r
- 383 AHCC Consells 1332-1333, 83r
- 384 AHCC Clavera 1378, 72r
- 385 AHCC Consells 1332-1333, 12r, 12v, 22r, 27v, 25v, 74v, 83r Pot veure's també Josep Mª LLOBET PORTELLA "Algunes notícies sobre els jueus de Tàrraga (1303-1486)" llerda (Lleida, 1985)
- 386 AHCC Consells 1332-1333, 22r
- 387 AHCC Consells 1332-1333, 12v

raó de 21.000/3.000 s., que no de mantenir els deutes de 17.000 sous i manllevar per pagar la resta de deutes (382).

Gairebé no tenim informació sobre els interessos que cobraven prestadors cristians, probablement per la negació formal de l'església. Alguna referència aïllada ens indica percentatges del 10% (383). I en un cas que el "capitalista" era un religiós, Prior de Catalunya, el guany o interès es va manifestar sota l'aparença de l'obsequi de dues copes d'argent treballat que es valoraven en 1.000 sous plegades; en aquesta ocasió el préstec fou de 22.000 sous (384).

El cas dels jueus, que escapaven del control de l'església cristiana, està una mica més documentat. El volum de Consells i el de Clavaria de 1333 contenen bastantes referències a jueus -tots ells de Tàrraga- que havien deixat diners a particulars de Cervera, i també a la universitat. Les quantitats oscil·laren entre els 724 sous de Vives de Camprodon i els 5.200 d'Adret Daviv. Vuit préstecs relacionats aquell any sumaven 26.281 sous, quantitat genys menyspreable per ser que es tractava de préstecs a particulars que vencien aquell any. D'altres manlleus quedaven vigents (385). El 29 de juny de 1332 el Consell es beneficiava d'un préstec concedit per Samuel za Porta, jueu de Tàrraga, per valor de 3.500 sous. La vigència era d'un any, i la quantitat a retornar, amb el guany o interès, era de 4.725 sous, o sia, amb un recàrrec del 35%. Si després de quatre mesos -no podia ser menys temps- ja es volien tornar els diners, el jueu carregaria els interessos només el temps transcorregut (386). A mitjan de maig de 1332 el Consell havia de recórrer al préstec que oferia un prohoms de la vila de 200 lliures de safrà per tal de poder pagar els 1.700 sous que el jueu de Tàrraga Salomó n'Açan havia deixat i no estava disposat a prorrogar (387).

Si l'activitat dels jueus com prestadors és notable aquests primers anys del segle XIV, en canvi deixen d'aparèixer a

-
- 382 AHCC Consells 1332-1333, 83r
- 383 AHCC Consells 1332-1333, 83r
- 384 AHCC Clavaria 1378, 72r
- 385 AHCC Consells 1332-1333, 12r, 12v, 22r, 27v, 25v, 74v, 83r. Pot veure's també Josep Mª LLOBET PORTELLA: "Algunes notícies sobre els jueus de Tàrraga (1303-1486)" *Lleida* (Lleida, 1985)
- 386 AHCC Consells 1332-1333, 22r
- 387 AHCC Consells 1332-1333, 12v

la documentació de la segona meitat de segle. Probablement aquest fet translluia els efectes de l'avalot contra el call cerveri de 1349 (388), tot i que posteriorment l'aljma jueva a Cervera es va reconstruir amb el suport de Pere III el 1369 (389).

Els prestadors -que no oficialment-, a partir d'aquest moment, doncs, són exclusivament cristians a jutjar per la documentació coneguda.

PRESTECES MES IMPORTANTS

ANY	PRESTAMISTA	CAPITAL DEIXAT	GUANY DECLARAT	ADSCRIPCIO PROFESSIONAL
1360	Bernat d'IVORRA	1.000		notari
	Pere çel OLM	1.000	30	(pintor)
	Ferrer de na BURGESA	3.000		mercader
	Ferrer de na BURGESA	2.768	300	mercader
1337	Jaume VILELLA (son germà)	3.000		mercader
	Berenguer de CASTELLOLI	5.000		Senyor
	Jaume de sa GUARDIA	2.000		
	Pere MIRC	2.000		
	Perico VILATOMAR	1.000		
1360	Bernat de SO	10.000		Senyor
1372	Penco GILABERT	8.000		mercader
	Jofre sa LAVINERA	10.000		
1376	Berto BONFILL	3.000	300	mercader
1378	Guillem de GUIMERA	22.000		religiós/frare
1379	Guillem de GUIMERA	5.500		religiós/frare
1380	Guillem de GUIMERA	11.000		religiós/frare
	Bertran dels ARCS	4.904		Senyor
1381	Jaume çà Cirera	6.050		Senyor

NOTA: Quantitats expressades en sous en sous. El préstec de 1378 de 22.000 s. no fou fot aquell any, sinó algun d'antenor però pròxim. El documentem, no obstant, l'any 1378, però no consta al pressupost global.

D'aquesta relació s'observa que van ser dos els grups socials que van tenir una actitud i una capacitat suficients per esdevenir prestadors de la universitat: mercaders i senyors.

388 DURAN Libre de Cervera 350

389 Aquest document no està transcrit al Libre dels Privilegis, sols tenim l'original a AHCC Pergamins 1369 gener 11. Publicat per CANELA, TURULL "Tres pergamins " 41-43

feudals de la rodalia pròxima. L'actitud dels darrers és particularment interessant ja que vincula una classe rural i feudal amb el món urbà que tenia una dinàmica diferent. Aquesta relació camp-ciutat a partir de la circulació de capitals és molt més evident a partir de la venda de censals i violaris per part del municipi (390). Però el prestamista més important fou Guillem de Guimerà, frare i Prior de Catalunya d'ençà de 1372 de l'ordre de l'Hospital (391).

El préstec, com deíem, fou com un mitjà utilitzat sobre tot la primera meitat de segle i que va anar deixant pas a d'altres fórmules de finançació com van ser la venda de censals i violaris.

390 Veure dins d'aquest mateix capítol l'apartat que dediquem al tema També TURULL "La relació de Cervera amb l'entorn a partir de la venda de censals i violaris (segle XIV)" a II on Col·loqui d'Història Agrària de Catalunya (Barcelona, 1986, les actes estan en premsa)

391 Guillem de Guimerà, a més de ser comanador de diverses batllies, va ser elegit regent del gran Priorat de Catalunya l'any 1372, procurador de Pere III al Rosselló, diputat de la Generalitat els anys 1376-1377, i ambaixador de Pere III davant el Papa Gregori XI (GEC VII, 322)

3.7. ARRENDAMENT DE BANS

Durant la baixa Edat Mitjana el concepte de "ban" s'utilitza per a indicar un càstig monetari imposat a un infractor d'una norma establerta. "Penes" i "bans" són, doncs, les dues paraules que sovintegen més en la documentació per expressar aquesta idea actual de "multa". Però l'origen de la paraula i de la institució és de procedència germànica. En el període carolingi qualsevol tipus d'infracció de l'ordre públic, i per tant qualsevol delictes, es considerava que atentava la voluntat regia i, per tant, havia de ser penat. La multa que s'imposava en conseqüència, juntament amb els ingressos provinents de l'administració de justícia, anaven a parar a l'erari reial. Amb la feudalització i minva del poder públic, foren els comtes i després els castlans qui van beneficiar-se del "ban" (392).

El "ban" de la baixa Edat Mitjana torna a ser una font d'ingressos del poder públic. Però el creixement de les ciutats i la consolidació d'òrgans de govern municipals amb una certa autonomia política i financera, va fer que l'import del ban esdevingués compartit entre el rei i el municipi en tant que administrador directe de la vigilància ciutadana.

Diversos privilegis reials regulen i fixen la participació del municipi en el benefici d'aquesta font d'ingressos. Però no es tracta d'una fixació general per a tots els delictes, sinó que els privilegis particularitzaren els casos. Així Jaume I el 1275 autoritzava els paers de la vila per a que rebessin una tercera part dels 60 sous que s'imposarien a qui contravenís el manament de dur armament a la vila. El batlle, en aquest cas, com a administrador dels interessos econòmics del rei, rebria les altres dues parts de l'import (393).

Aquesta facultat extraordinària -perquè només afectava un sol àmbit de la vida ciutadana-, va ser notòriament ampliada i consolidada l'any 1320:

"Que les bans de vinyes e d'orts e de camizers e de flaquers e de revenedors e de tavernes e d'armes portar, sien posats e constituïts per los jurats e prohomes de la vila, e que sien cridats a manament del batlle, e que el batlle n'aye les lles. pars. e lo batlle

392 Pierre BONNASSIE: Vocabulario basico de Historia Medieval (Barcelona, 1983), 30-33.

393 AHCC LP 1275 febrer 8, 8r-8v

la III, item que ls pahers hayen a esser a
tots inquisicions faedors" (394)

La còpia al Llibre de Privilegis, que hem reproduït, està evidentment equivocada. L'anotació d'aquesta rúbrica a l'índex d'aquest Llibre, en canvi, indica que són els paers qui rebran les dues terceres parts, i el batlle la tercera. El municipi pot constituir bans amb el consentiment del batlle. A canvi d'aquest privilegi, el rei obté 4.500 s.b. que el municipi pagava al tresorer P. March, i a més els prohoms de la vila es comprometen a invertir-ne uns altres 1.500 s.b. al castell que el rei tenia a la vila (395).

Només onze anys després, el 5 de març de 1331, un altre document d'Alfons III assenyalava "que los pahers prenguen la terza part dels bans segons que el privilegi es conegut" (396). I això ens porta a dubtar de nou del contingut del de 1320: el municipi es feia amb 2/3 parts, o amb 1/3 part? L'original d'ambdós privilegis no s'ha localitzat a l'AHCC, però tenim la còpia transcrita al Llibre dels Privilegis.

La pràctica quotidiana, no obstant, dona un resultat que no coincideix amb cap dels privilegis atorgats; o no hi coincideix exactament. A les Ordinacions de la draperia redactades pel Consell i aprovades pel Batlle, l'import de les infraccions -amb quantitats ben especificades- anava destinat a parts iguals al batlle (la Cort, diu el document); al denunciador del frau observat en el procés de confecció o distribució de teixits; i als prohoms que el Consell assignava per a controlar també el procés manufacturer (397). Una altra repartició tripartita la trobem, per exemple, a finals de 1362, quan els 60 sous amb que es penava caçar coloms i conills es destinaven al batlle, al municipi, i a l'acusador (398). Però un cas interessant és el de 1332, que fa referència a les ordinacions sobre el joc a la vila. Continua mantenint-se la repartició a tres parts, però en cas que es descobris fraudulència en els

394 AHCC LP 1320 juliol 4, 9v-10r.

395 ACARPR Reg. 929, 58v. Tomàs de MONTAGUT i ESTRAGUES: El Mestre Racional a la Corona d'Aragó (1283-1419) (2 vols) (Lleida, 1987), II, 388, n. 170.

396 AHCC LP 1331 març 5, 87r.

397 TURULL "La indústria drapera a Cervera..." 47-70.

398 AHCC Consells 1362, 11v.

guardians -que es beneficiaven d'1/3 part-, aleshores l'import del ban anava a parts iguals entre el batlle i el Consell (399).

De manera que per norma general la universitat de Cervera, i en el seu nom el Consell, es beneficiava d'1/3 part del ban. En canvi, a la Barcelona de 1301 l'import dels bans anava destinat en 2/3 parts al batlle, i 1/3 al demandant, que normalment era la víctima del delictes comés. El municipi de Barcelona, per tant, no rebia cap proporció d'aquelles quantitats de multes (400). El privilegi atorgat a Barcelona el 1283 conegut com *Recognoverunt Proceres* ja contempla la capacitat dels prohoms de la ciutat per ordenar i posar bans, amb el vist i plau, no obstant, del veguer. Però en canvi s'indica clarament "que la pena dels bans es del veguer" (401).

Finalment, aquest marc general queda perfilat per un altre privilegi atorgat també per Alfons III el març de 1333, segons el qual el mostassaf i els guardians -que com ja indicarem podien posar multes (402)- havien de retre comptes cada mes al batlle i als paers, que eren destinataris dels bans imposats per aquells funcionaris municipals (403)

Fins aquest moment tot sembla indicar que el municipi administrava directament aquesta minsa font d'ingressos. A tenor del privilegi esmentat, la part que pertocava al municipi anava del mostassaf al Consell, després d'acordar amb el batlle les proporcions corresponents. Però com a mínim des de la legislatura de 1357 (iniciada a finals de 1356) tenim constància que el cobrament dels bans era un servei que s'arrendava, i no era aquesta la primera legislatura que això es feia (404). L'any 1372 es torna a mencionar la venda dels bans dels vinyògols, però es parla de donar-ho a qui ofereix millor solvència econòmica mercès

399 AHCC Consells 1332-1333, 29r

400 CARDONA CASTRO "La ciudad de Barcelona en el siglo XIV a través de sus ordenanzas municipales" 58.

401 *Recognoverunt Proceres* XVII, "17 Dels bans. Encara que els prohoms de Barcelona ordenen o posen bans, el veguer aquels bans posats per los promens fa cridar e demanar, e quels promens poden mudar e dexar los bans sens volentat del veguer, e que la pena dels bans es del veguer"

402 Vid. VI 5.2.3. d'aquest mateix treball

403 AHCC LP 1333 març 30, 9r-9v

404 AHCC Consells 1357, 19r.

l'avanç d'un dipòsit de diners (405). I el 1373 tornem a trobar una altra notícia sobre aquest arrendament dels bans de la vila. En aquesta ocasió Simó d'Empúries, l'actual arrendador, volia retomar el servei a la vila. Si el Consell desoïa el seu prec amenaçava amb vendre el seu arrendament a la duquesa, cosa que espererà tots els presents i els afanyà a recuperar l'administració directa del cobrament dels bans imposats a la vila (406).

Fel que fa a la incidència dels bans dins del total d'ingressos de la Hisenda local, difícilment podrem oferir quantitats concretes o referències molt cenyides a la realitat. D'una banda hi havia els bans que imposaven el mostassaf o els guardians municipals, i que afectaven sobretot a l'activitat econòmica. Ni sabem si aquests funcionaris van tenir una comptabilitat independent -cosa improbable-, o bé si els ingressos per aquest concepte es rebia directament el clavan municipal, que és el més possible. Tampoc no tenim cap referència exacta del preu de l'arrendament del cobrament d'aquests bans. D'una altra banda, hi ha els bans que imposava el batlle quan administrava aquella justícia ordinària que li competia (407). En aquest sentit, i considerant que el batlle rebia 1/3 part dels bans, podem conèixer aproximadament la proporció que ingressava el Consell pel mateix motiu. Bernat de Cabrera va ser batlle de Cervera, per segona vegada, des del 17 de gener de 1356 fins el 20 de febrer de 1357. Al llarg d'aquest període Bernat de Cabrera va ingressar 3.060 sous (408) de les penes pecuniàries imposades a la població cristiana. En la majoria de decisions, abans d'indicar la quantitat de diner, trobem la fórmula "quitis al senyor Rey". Hem de suposar que en tots els casos es tracta dels diners que pertanyien al rei, i que com a mínim una quantitat semblant aniria destinada a l'erari municipal. Aquesta comptabilització només recollia les penes derivades de conflictes entre població cristiana. La conflictivitat entre jueus, i els casos mixtes s'haurien de comptar apart.

405 AHCC Consells 1372, 18v

406 AHCC Consells 1373, 26r.

407 Vid VI. 6. d'aquest mateix treball

408 Calculat a partir de la informació facilitada en apendix documental per Prim BERTRAN ROIGÉ "Conflictes socials a Cervera, segons el llibre del batlle Antoni de Cabrera (1356-1357)", *Miscel·lània Cerverina* VI (Cervera, 1988), 53-70. Veure també Prim BERTRAN ROIGÉ: "Els jueus en els llibres de batlle i cort de Cervera (1354-1357)", *Ilerda XLIV* (Lleida, 1983), 189-205

3.8. Delme i Onzè

Els Delme era l'impost que gravava la desena part dels productes de la terra que anava destinat al manteniment del clergat. Se'n menciona ja a l'antic testament (409), però és difícil de precisar en quin moment va esdevenir un impost obligatori, cosa que sembla insinuar-se a la segona meitat del segle I. Va ser l'època carolíngia quan el poder de l'Emperador va consolidar l'obligatorietat del pagament de la desena part dels béns. S'acostuma considerar una capitular de Pipí el Breu de l'any 764, i sobretot una altra de Carlemany del 779, com la culminació d'aquella obligatorietat. Va ser mitjançant la Marca Hispànica que la institució del Delme va entrar a Catalunya i estendre's després a Castella (410).

L'objecte gravat pel Delme en principi era tot. GRACIA va reconèixer el caràcter general del Delme. Això no obstant podem classificar el Delme com a predial que gravava les collites; mixt, que gravava els ramats; i personal que atenyia els sous i les rendes. Mentre la percepció dels Delmes més importants (blat, vi, etc...) tenia una regulació general, el gravamen sobre productes menors deuria estar subjecte als costums regionals.

Allò que teòricament no oferia dubtes era el subjecte exposat a pagar Delme. En tant que impost que gravava els béns i no les persones, cal entendre que tothom sense excepció estava obligat a pagar el Delme eclesiàstic, fins i tot les institucions religioses com monestirs, congregacions, hospitals, etc...

Però el que ara ens interessa particularment és la destinació del Delme. Com hem dit era aquell gravamen del 10% que rebien els clergues tant per al seu manteniment com pels edificis religiosos. Això no obstant s'observa una tendència a que hi hagi altres beneficiaris d'aquest impost. D'una banda els bisbes van apropiar-se d'una part del Delme que feia insuficient el que restava per al clergat regular. Però d'una altra poc a poc van ser més els laics que es van fer amb parts del Delme eclesiàstic. Sense anar més lluny, el IV Concili de Letra de 1215 sembla

409 "No us procureu ni or ni argent, ni coure per a dur a la faixa; ni sarró per al camí, ni dues túniques, ni calçat, ni bastó que el treballador es mereix prou el seu manteniment". En aquestes línies s'ha volgut veure un indici respecte el manteniment del clergat (Evangelii segons Sant Mateu, X 9-10)

410 Respecte de Castella, tot el referent al delme va quedar perfectament tipificat a Las Partidas. Vint-i-sis lleis es preocupaven d'exposar des de què era delme, fins com, quan, a qui i sobre que calia pagar delme (Las Siete Partidas del Rey don Alfonso el Sabio, Ed. RAH, Madrid, 1807; I, 20, 1-26)

tolerar amb una reacció ambigua la possessió del Delme en mans de laics, i si més no s'evidencia que, efectivament, alguns laics es beneficiaven d'aquest impost eclesiàstic, acció que van afavorir els Prínceps en detriment de l'església (411). Aquesta tendència esdevingué general a finals del segle XIII i al llarg del segle XIV, quan el Delme estava a disposició del poder civil, bé sia a benefici dels Senyors feudals, dels Prínceps o a qui aquests el cedissin, venguessin o arrendessin

Un exemple interessant sobre el procés que va seguir el Delme ens l'ofereix el cas de Múrcia (412). La institució del Delme s'hi instituí a la segona meitat del segle XIII, i des del començament va ser objecte, la seva imposició i percepció, d'una aferrissada pugna entre l'Església i els Concejos. Amb el rei com a intermediari, van intentar-se acords que satisfessin sobretot ambdues parts, tot i que els Senyors i els Ordes Militars també reivindicaven la seva part. Amb aquestes circumstàncies, i davant la necessitat de fer pactes, el delme va deixar de ser una desena part per a convertir-se en un tant fixat i estipulat previ acord de les parts interessades en beneficiar-se'n. Això no obstant "Las Partidas" ho definien com "la decima parte de todos los bienes que los omnes ganan derechoamente". Substancialment afectava els mateixos individus i béns que ja hem indicat abans. L'Església de Cartagena pretenia rebre el delme de tots els habitants del regne de Múrcia (també de jueus i mudéjars) i que qualsevol mena de rendes i possessions. Al voltant de 1292, però, el conflicte Església-Concejo havia acabat, de moment, i amb un resultat favorable als Municipis. La presència de Jaume II de Catalunya entre 1296 i 1304 va acabar d'ensorrar les pretensions de l'església en benefici de les ciutats.

A Cervera, no documentem l'existència del Delme fins la segona meitat del segle XIV. Concretament va ser la legislatura de 1366 quan el Consell decidí d'instaurar-lo o reinstaurar-lo. Tenim motius per pensar que el Municipi va començar a cobrar el Delme aquell any de 1366, tot i que de la mateixa nota que ens informa pot deduir-se'n que la pràctica no era nova. Sigui com sigui no tenim informació suficient per conèixer com es fa el trànsit del delme eclesiàstic al municipi.

411 Veure els canons 53, 54, 55, 56 i 61 del IV Concili de Letrà (Antonius GARCIA ET GARCIA Ed. Monumenta luns Canonici, "Constitutiones Concilii quarti Lateranensis una cum commentariis glossatorum", Città del Vaticano, 1981) i sobre el context i els precedents històrics del IV Concili, pot veure's entre d'altres Raymonde FOREVILLE Latran I, II, III et Latran IV Paris 1965)

412 Juan TORRES FONTES "El diezmo eclesiástico en Sevilla y Murcia (siglo XIII)" Miscelánea Medieval Murciana XIII (Murcia, 1986) 85-102

Per tal d'evitar penes i danys per no pagar els deutes de la universitat, el Consell decidia, per aconseguir recursos, de vendre un delme del pa, del vi, del safrà i d'altres productes que no s'especificuen. Pagaria Delme tant els béns mobles com els censals, violaris i qualsevol altra mena de rendes. Per tramitar aquesta "venta" s'elegia una comissió (413). Per tant, sembla evident que el Delme és en aquests moments un impost totalment públic i municipal, sense que l'església hi tingui cap incidència. És el municipi qui decideix de cobrar-lo i també els productes que ha d'afectar. El Municipi tria la comissió i decideix la seva venda, que probablement era un arrendament. No tenim coneixement de cap privilegi reial que autoritzi el Municipi a cobrar delmes, i aquesta referència de 1366 és la primera que documentem sobre la seva percepció a Cervera. Com hem dit, sembla una decisió adoptada aquella legislatura per posar remei a la fretura de recursos econòmics amb que s'enfrontà el Consell. Aquesta manca d'autorització prèvia pot indicar la legitimitat que acompanyava l'acord de cobrar-lo "de nou".

Una altra referència al Delme no la trobem fins 1378 (però recordem que hi ha buits documentals importants), quan el Consell s'adreçava al noble Bernat d'Anglesola per si volia vendre's la part que "prenia" (tenia) del Delme, a fi i efecte que el Consell es pogués vendre a l'Onzè (414). En endavant no trobarem més la paraula Delme fins 1384, i si Onzè. L'Onzè ja es documenta l'any abans, el 1377, i de nou el 1378, i el 1379. Així com Delme originàriament era la desena part d'una cosa (collita, ramat, renda,...), Onzè equivalia a la onzena part de la mateixa cosa. L'Onzè probablement era l'equivalent a la "tasca", que es calculava en una onzena part. Tasca i delme eren dues prestacions agrícoles d'origen feudal que havien persistit i canviat el seu significat. Però la documentació que utilitzem es ambigua i molt poc aclaridora quant al delme i l'onzè. Tampoc no és inversemblant que ambdues institucions s'arribessin a confondre a finals de segle XIV.

Si el 1366 es parla de vendre algun Delme, el 1377 es reconeix que Pere Serra fa, com a mínim, cinc anys que no pagava onzè per les possessions que, essent veí de Barcelona, tenia a la vila, termes i quadres (415). Tan aviat els paers de 1377 va encetar l'exercici, van decidir de redactar uns capitols de l'onzè (o plec de condicions) per a que se'l pogués vendre a ciutats de Lleida o de Barcelona. El plec de condicions va ser redactat en el termini d'un mes, aproximadament, i només calia decidir si l'onzè es vendria plegat (de tots els productes junts)

413 AHCC Consells 1366, 14r.

414 AHCC Clavera 1378, 86r.

415 AHCC Consells 1377, 5v, 10v, 19v

o bé un per un, i també el període de vigència de la venda o arrendament. Dos prohoms elegits pel Consell van encarregar-se d'anar a Barcelona per a trobar un bon comprador. La primera oferta va sorgir a finals d'abril: 3.600 lliures per tot l'onzè a un any. L'ofertament no satisfieia del tot el Consell, però es decidí de signar les seguretats i fermances respectives a un any (416).

El 1379 es torna a cobrar l'onzè, i les indicacions que se'n fan l'acosten al que deuria ser el Deime:

"Item com ab nostre Conseyll aguessem acordat que aquest any fos cuylit un onzè en la vila de Cervera o fos venut, de pa, vi, safrà, e dels mobles e de les rendes, e l'onzè de les dites mobles e rendes no.s pogués ben taylor si donchs tot hom no manifestave novelament sos mobles e rendes, per zo fem fer una crida que tothom dins certtemps agués de manifestar sos moble e rendes en poder de l'escrivà de la paheria e fem donar e pagar al Guillemet Ferrer qui legí la dita crida (...)" (417)

D'aquest text d'un volum de Clavena se'n desprèn de nou un sentit de provisionalitat o circumstancialitat ("aquest any fos cuylit un onzè"). A la vegada ens adonem sobre quins productes requeia l'onzè: moble i immobles, i la collita de pa, vi i safrà. La importància econòmica del safrà es posa una vegada més de manifest (418). I la base sobre la qual es calculava la onzena part de l'impost era, igual que amb la talla, la questia, etc., els volums del Manifest. A més a més, es fa referència a vendre l'onzè, amb la qual cosa hem d'entendre que s'arrendava la percepció. El millor postor, a encant públic, oferia una quantitat de diner en virtut de recollir l'impost i quedar-se, aleshores, amb el que anava replegant. El mes de juny el Consell encara no havia trobat ningú que volgués arrendar el cobrament de l'onzè per 1000 lliures, mentre que dos anys abans se'n treien 3.600 lliures. No havent comprador-arrendador, el Consell nomenava dos prohoms per a que es responsabilitzessin de la percepció de l'onzè del blat (419). Per tant, si el 1377 s'havia arrendat conjuntament tot l'onzè, ara es feia aïlladament. L'onzè del blat i del safrà van merèixer una atenció especial. Pel que fa al primer, ningú no podia treure blat fins després d'haver fet

416 AHCC Consells 1377, 16r

417 AHCC Clavena 1379, 65r.

418 Vid II 2.2.3 i VII 3.1.4. d'aquest mateix treball

419 AHCC Consells 1379, 23r; Clavena 1379, 77r.

jurament i homenatge en poder del Batlle que donaria l'onzè corresponent. Respecte a la forma de satisfer l'impost, el Consell decidia que tothom pagués amb blat batut, "(...)e que com aien onzonat ans que.l lur blat tragen de la era, porten la part que.n pertanye al onzè al graner" (420). Sembla, doncs, que en aquest moment encara es pagava l'onzè de la collita en espècie, i no el seu equivalent en diner, fórmula que deuria aplicar-se, la del diner, quan l'onzè afectava les rendes i els altres béns, que, com hem vist, eren taxats al Manifest. L'any 1380, en un moment concret, s'esmenten 200 sous del Consell resultat de la venda de blat de l'onzè; però en canvi el del safrà, el moble i les rendes estava recollit en virtut de la talla respectiva (421).

A començaments d'agost, i de nou a mitjans de setembre, el Consell posava a encant públic (subhasta) el cobrament de l'onzè del safrà. Si no hi havia cap oferta favorable, el Consell deliberaria com plegar-lo (cobrar-lo). A finals de setembre cap oferta no els feia el pes, i per iniciativa dels ciutadans, solament s'havien de recollir 100 lliures de l'onzè del safrà. Davant la migradesa de safrà declarat, es triaven quatre prohoms que, en nom del Consell, cercarien els safrans dels veïns i estimarien les quantitats oportunes. A mitjan mes d'octubre continuava havent problemes per cobrar tot l'onzè del safrà. Els paers decidien de reunir els propietaris de safrans per contrastar el que s'havia recollit i el que faltava (422)

L'any sobre, el 1380, la talla de l'onzè com a càrrec de cinc personatges força coneguts Arnau de Medina, Dalmau sa Cirera, Bernat de Manresa, Pere de Vergós i Francesc dels Arcs (423). Com ja hem vist que passava en les altres talles, en la de l'onzè talladors i plegadors son en ambdós casos prohoms influents en el municipi i amb experiència política al Consell. Igualment domina el grup dels mercaders i junstes/notaris.

Finalment, l'any 1384, la documentació torna a referir-se al Delme Però en aquest cas sembla que es tracta del Delme propietat del noble Hug d'Anglesola. La universitat està interessada en comprar-li el Delme a raó de 8 000 sous anuals (400 lliures) (424). La quantitat ens fa pensar que no es tracta

-
- 420 AHCC Consells 1379, 22r.
421 AHCC Claverna 1380, 12v.
422 AHCC Consells 1379, 29v, 33v, 36r, 37v
423 AHCC Claverna 1380, 35r, 42r, 43r, 43v
424 AHCC Consells 1384, 28v.

del Delme de Municipi que estava en poder del noble d'Anglesola, sinó que el que estava en venda era el Delme del qual n'era propietari, com a Senyor feudal amb jurisdicció sobre unes propietats, el dit noble. Pel preu de 8.000 sous la universitat cobraria anualment un delme que generaven les propietats que depenien d'Hug d'Anglesola. Hug II era Senyor de Miralcamp, una de les branques de la baronia d'Anglesola, d'ençà que succeí el seu pare vers 1379 (425). Respecte d'aquesta compra el noble mostrava una actitud favorable -tot i que no es decidí res-, que contrastava amb la del Bisbe de Vic, a qui s'havia consultat, o anunciat, la intenció de la Universitat (426).

Les quantitats procedents de l'Onzè no són gaire importants si ens cenyim a la comptabilitat de la Claveria. L'any 1379 l'onzè del blat i de la verema, plegats sols, sumaven 7.000 sous, als que s'hi havien d'afegir 550 sous més pagats l'any sobre. El 1380 diverses talles de l'onzè arribaven a 6683 sous. I l'any 1381 només ens consten 2018 sous que eren la resta d'una talla de l'onzè de la renda, del moble i del safrà (427). El sistema de recollir-lo a través d'una talla fa que sigui possible que aquesta denominació general de talla amagui percepcions d'onzè que ens són desconegudes

425 A més de Senyor de Miralcamp des de 1379, va ser conseller i majordom de Pere III d'ençà de 1381, i gran privat de Joan I i Violant de Bar. Fou el 1397 un dels caps per a la defensa contra la invasió de Mateu de Foix, i Governador de Mallorca el 1398 (Santiago SOBREQUES: "Hug d'Anglesola" GEC II, 173-174).

426 AHCC Consells 1384, 23v

427 AHCC Claveria 1379, 11v; 1380, 5r, 7v, 9r, 12v; 1381